

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ ТА ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Облік і аудит»

Галузь знань

07 Управління та адміністрування

Спеціальність

071 «Облік і оподаткування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему

ОБЛІК ТА АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI
ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ Й ОРГАНІЗАЦІЯ

здобувача: Куріпті Дмитра Андрійовича _____

Науковий керівник: к.е.н., доцент Марчук У.О.

Робота допущена до захисту перед
екзаменаційною комісією з
атестації здобувачів вищої освіти
(ЕК)

Завідувач кафедри: к.е.н., доцент Цятковська О.В.

Київ – 2024

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 108 сторінок, основний текст кваліфікаційної роботи викладено на 83 сторінках друкованого тексту. Робота містить 18 таблиць, 12 рисунків, список використаних джерел з 47 найменувань, 3 додатки.

«Облік та аналіз дебіторської заборгованості підприємства, методичні підходи й організація»

Об'єктом дослідження є процес обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства, а також організаційно-економічні механізми управління нею.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи – розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- дослідити сутність та економічну природу дебіторської заборгованості;
- проаналізувати класифікацію дебіторської заборгованості: види, строки, ризики;
- вивчити нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості в Україні;
- здійснити огляд наукових підходів до обліку та аналізу дебіторської заборгованості;
- розглянути методичні підходи до формування облікової політики щодо дебіторської заборгованості;
- визначити документування операцій за розрахунками дебіторами;
- дослідити методику синтетичного та аналітичного обліку дебіторської заборгованості;
- проаналізувати відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності;
- розглянути методичні прийоми аналітичної оцінки дебіторської заборгованості;
- здійснити аналітичну оцінку структури і динаміки дебіторської заборгованості;
- провести аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю та оцінка ризиків;

- запропонувати шляхи підвищення ефективності управл дебіторською заборгованістю підприємства.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості застосування запропонованих рекомендацій для оптимізації процесів обліку та управління дебіторською заборгованістю на підприємствах різних галузей економіки України.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2024 рік.

Рік захисту роботи – 2024 рік.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, облік, облікова політика, аналітичний облік, синтетичний облік, операції з розрахунками, дебітор, ефективність, управління.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	6
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	6
1.1 Сутність та економічна природа дебіторської заборгованості.....	6
1.2 Класифікація дебіторської заборгованості: види, строки, ризики	15
1.3 Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості ..	23
1.4 Огляд наукових підходів до обліку та аналізу дебіторської заборгованості	28
РОЗДІЛ 2	33
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	33
2.1 Формування облікової політики щодо дебіторської заборгованості підприємства.....	33
2.2 Документування операцій за розрахунками дебіторами	37
2.3 Методика синтетичного та аналітичного обліку дебіторської заборгованості	43
2.4 Відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства.....	47
РОЗДІЛ 3	52
АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	52
3.1 Методичні прийоми аналітичної оцінки дебіторської заборгованості	52
3.2 Аналітична оцінка структури і динаміки дебіторської заборгованості	58
3.3 Аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю, оцінка ризиків та шляхи підвищення ефективності управління	63
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних економічних умовах ефективне управління дебіторською заборгованістю є критичною для забезпечення фінансової стабільності та ліквідності підприємства. Дебіторська заборгованість як складова оборотних активів безпосередньо впливає на фінансовий стан підприємства, його платоспроможність та інвестиційну привабливість. Враховуючи динамічність економічного середовища та посилення конкуренції, питання обліку та аналізу дебіторської заборгованості набуває особливої актуальності, особливо для українських підприємств, які прагнуть оптимізувати свої фінансові потоки та мінімізувати ризики. Ефективний облік та аналіз дебіторської заборгованості дозволяє підприємствам покращити свою ліквідність, оптимізувати грошові потоки та зміцнити фінансову стійкість. Особливо гостро ця проблема постає для українських підприємств, які стикаються з викликами трансформації економіки та адаптації до міжнародних стандартів фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика обліку та аналізу дебіторської заборгованості широко висвітлена у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Значний внесок у розвиток теоретичних та методичних засад обліку дебіторської заборгованості зробили такі вчені, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, Л.В. Нападовська, які розглядали питання класифікації та оцінки дебіторської заборгованості. Проблеми аналізу та управління дебіторською заборгованістю досліджували М.Д. Білик, І.О. Бланк, Г.Г. Кірейцев, акцентуючи увагу на методах оптимізації дебіторської заборгованості та її впливу на фінансовий стан підприємства. Попри значний науковий доробок, залишаються недостатньо вивченими питання адаптації міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості до українських реалій, а також розробки комплексних методик аналізу дебіторської заборгованості з урахуванням галузевої специфіки підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами. Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання:**

- дослідити сутність та економічну природу дебіторської заборгованості;
- проаналізувати класифікацію дебіторської заборгованості: види, строки, ризики;
- вивчити нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості в Україні;
- здійснити огляд наукових підходів до обліку та аналізу дебіторської заборгованості;
- розглянути методичні підходи до формування облікової політики щодо дебіторської заборгованості підприємства;
- визначити документування операцій за розрахунками дебіторами;
- дослідити методику синтетичного та аналітичного обліку дебіторської заборгованості;
- проаналізувати відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності;
- розглянути методичні прийоми аналітичної оцінки дебіторської заборгованості;
- здійснити аналітичну оцінку структури і динаміки дебіторської заборгованості;
- провести аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю та оцінки ризиків;
- запропонувати шляхи підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Об'єктом дослідження є процес обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку та аналізу дебіторської заборгованості підприємства, а також організаційно-економічні механізми управління нею.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: системний підхід та методи аналізу і синтезу для вивчення сутності та класифікації дебіторської заборгованості; порівняльний аналіз для дослідження нормативно-правового регулювання обліку дебіторської заборгованості; методи статистичного аналізу для оцінки структури і динаміки дебіторської заборгованості; економіко-математичне моделювання для розробки рекомендацій з управління дебіторською заборгованістю.

Теоретична та практична значущість роботи полягає в систематизації та розвитку наукових підходів до обліку та аналізу дебіторської заборгованості. Методична значущість виявляється у вдосконаленні методик аналітичної оцінки дебіторської заборгованості та розробці алгоритмів управління нею. Практична значущість роботи полягає в можливості застосування запропонованих рекомендацій для оптимізації процесів обліку та управління дебіторською заборгованістю на підприємствах різних галузей економіки України (Довідка від 04.12.2024).

Апробація результатів. Основні положення магістерської дипломної роботи опубліковано в збірнику тез 2 Міжнародної науково-практичної конференції «Scientific Exploration: Bridging Theory and Practice» (09-11 грудня 2024 | Берлін, Німеччина). Тези в загальному обсязі складають 0,1 д.а.

Інформаційною базою дослідження слугували праці вітчизняних та зарубіжних науковців з питань обліку та аналізу дебіторської заборгованості, нормативно-правові акти України, міжнародні стандарти фінансової звітності, статистичні дані Державної служби статистики України, фінансова звітність ТОВ «ЗЕ МЕД», аналітичні матеріали консалтингових та аудиторських компаній.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку із 47 використаних джерел та 5 додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

1.1 Сутність та економічна природа дебіторської заборгованості

У сучасних умовах господарювання дебіторська заборгованість виступає невід'ємною складовою фінансово-господарської діяльності підприємств. Ефективне управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливає на фінансовий стан, платоспроможність та ліквідність суб'єктів господарювання. З огляду на значущість даного активу для підприємств, дослідження сутності та економічної природи дебіторської заборгованості набуває особливої актуальності.

Дебіторська заборгованість як економічна категорія являє собою сукупність майнових прав та вимог підприємства, які виникають внаслідок здійснення господарських операцій і підлягають погашенню дебіторами у встановлені строки. За своєю економічною сутністю дебіторська заборгованість відображає тимчасове вилучення коштів з обороту підприємства та їх використання іншими суб'єктами господарювання [13].

Для розуміння сутності дебіторської заборгованості слід звернутися до НП(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість», у якому викладено методологічні основи формування інформації про дебіторську заборгованість в бухгалтерському обліку та її розкриття у фінансовій звітності [23]. У НП(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість» терміни мають такі визначення (рис. 1.1).

Згідно з МСБО 32, дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив, проте самого терміну стандарт не надає [13]. У МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» термін «дебіторська заборгованість» трактується як непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню і не мають котирування на активному

ринку [17].

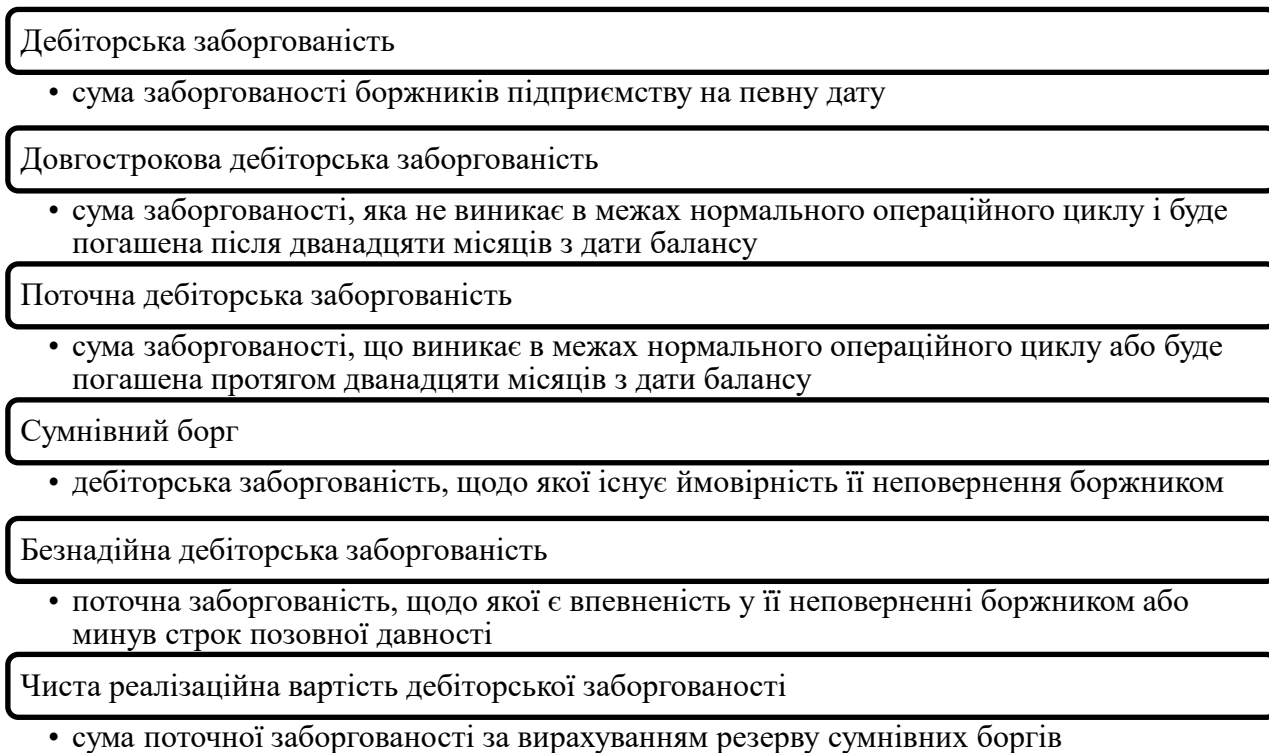

Рисунок 1.1 – Класифікація дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Визнання дебіторської заборгованості відповідно до НП(С)БО 10 відбувається, коли є ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і можливість достовірного визначення її суми одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг [23]. Згідно з МСФЗ 39, підприємство визнає дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і має юридичне право на отримання грошових або інших активів [17].

Аналіз наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до трактування сутності дебіторської заборгованості. Гнатенко Є.П. та Волошина В.В. розглядають дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [7]. Дане визначення, хоча і є лаконічним, не розкриває повною мірою економічну природу зазначеного явища.

Глушко А.Д. пропонує розглядати дебіторську заборгованість як

кошти, вилучені з обороту підприємства, які підлягають поверненню юридичними чи фізичними особами [6]. Дане визначення підкреслює негативний вплив надмірної дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства.

Яременко Л.М. розширює поняття дебіторської заборгованості, визначаючи її як суму заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій і підлягає погашенню в майбутньому [47]. Таке трактування враховує часовий аспект виникнення та погашення заборгованості.

Мулик Т.О. акцентує увагу на тому, що дебіторська заборгованість є не лише сумою боргів, але й об'єктом бухгалтерського обліку та фінансового аналізу [21]. Зазначений підхід підкреслює важливість комплексного розгляду дебіторської заборгованості в системі управління підприємством.

Собчишин В.М. та співавтори розглядають дебіторську заборгованість як інструмент кредитної політики підприємства [13]. Такий погляд акцентує увагу на стратегічному аспекті управління дебіторською заборгованістю та її ролі у формуванні відносин з контрагентами.

Ляш О.І., Трофименко О.О. та Дмитренко В.О. пропонують розглядати дебіторську заборгованість як складову оборотного капіталу підприємства, яка відображає вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг [9]. Дане визначення підкреслює роль дебіторської заборгованості у формуванні оборотних активів підприємства.

Степаненко О.І. та Дубовик М.Ф. наголошують на тому, що дебіторська заборгованість є не лише сумою боргів, але й показником фінансового стану та ділової активності підприємства [40]. Зазначений підхід підкреслює аналітичну цінність інформації про дебіторську заборгованість.

Пінчук Т., Стефанович Н. та Кумейко А. пропонують розглядати дебіторську заборгованість як економічну категорію, що відображає фінансові відносини між контрагентами, які виникають у процесі реалізації продукції, товарів, робіт, послуг і характеризуються неоплатою боржником у визначений

строк [29]. Таке визначення підкреслює економічну природу дебіторської заборгованості та її роль у формуванні фінансових відносин між суб'єктами господарювання. Розглянемо визначення українських науковців щодо терміну «дебіторська заборгованість» у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Інтерпретації поняття «дебіторська заборгованість» українськими дослідниками

Автор	Інтерпретація поняття «дебіторська заборгованість»	Основні характеристики
1	2	3
Ляш О.І., Трофименко О.О., Дмитренко В.О.	Складова оборотного капіталу підприємства, яка відображає вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг [9]	Складова оборотного капіталу підприємства
Глушко А.Д.	Кошти, вилучені з обороту підприємства, які підлягають поверненню юридичними чи фізичними особами [6]	Кошти, вилучені з обороту підприємства
Лисак О. П.	Показник, що характеризує фінансову позицію підприємства, відображаючи обсяг заборгованості за комерційними кредитами покупцям і авансовими платежами постачальникам, які підтверджені документально [14].	Індикатор фінансового стану
Пінчук Т., Стефанович Н., Кумейко А.	Економічна категорія, що відображає фінансові відносини між контрагентами, які виникають у процесі реалізації продукції, товарів, робіт, послуг і характеризуються неоплатою боржником у визначений строк [29]	Економічна категорія, що характеризує непогашені зобов'язання
Ленко І. В., Колесніченко А. С.	Сума заборгованості фізичних і юридичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певну суму на встановлену дату [13].	Зобов'язання, що виникли через минулі події
Онищенко В.	Сукупність прав підприємства на отримання грошових коштів від покупців [27].	Боргові вимоги до покупців
Гнатенко Є.П., Волошина В.В.	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [7]	Зобов'язання на певну дату
Степаненко О.І., Дубовик М.Ф.	Не лише сума боргів, але й показник фінансового стану та ділової активності підприємства [40]	Показник фінансового стану
Яременко Л.М.	Сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату, що виникла в результаті минулих подій і підлягає погашенню в майбутньому [47]	Зобов'язання, що підлягають погашенню
Мулик Т.О.	Не лише сума боргів, але й об'єкт бухгалтерського обліку та фінансового аналізу [21]	Об'єкт обліку та аналізу
Собчишин В.М. та співавтори	Інструмент кредитної політики підприємства [38]	Застосування в кредитній політиці

Джерело: сформовано автором

Аналіз представлених в таблиці визначень дебіторської заборгованості показує, що різні автори акцентують увагу на різних аспектах дебіторської заборгованості, що свідчить про складність та багатогранність цього економічного явища. Більшість визначень підкреслюють фінансову природу дебіторської заборгованості, розглядаючи її як фінансовий актив або складову оборотного капіталу. Деякі визначення (наприклад, Яременко Л.М.) враховують часовий аспект виникнення та погашення заборгованості, що є важливим для її оцінки та управління.

Ряд авторів (зокрема, Пінчук Т., Стефанович Н., Кумейко А.) розглядають дебіторську заборгованість як відображення економічних відносин між контрагентами, що підкреслює її роль у господарському процесі [29].

Деякі визначення (наприклад, Собчишин В.М. та співавтори) розглядають дебіторську заборгованість як інструмент управління, зокрема, кредитної політики підприємства [38].

Мулик Т.О., Степаненко О.І. та Дубовик М.Ф. підкреслюють роль дебіторської заборгованості як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансового аналізу [21].

Ряд визначень (зокрема, Глушко А.Д., Степаненко О.І. та Дубовик М.Ф.) акцентують увагу на впливі дебіторської заборгованості на фінансовий стан та ділову активність підприємства [6].

Таке різноманіття підходів до визначення дебіторської заборгованості свідчить про необхідність комплексного підходу до її розуміння, обліку, аналізу та управління. Кожне з наведених визначень висвітлює важливі аспекти дебіторської заборгованості, які необхідно враховувати при розробці ефективної системи управління оборотними активами підприємства.

Враховуючи проаналізовані визначення, можна запропонувати наступне комплексне визначення дебіторської заборгованості: дебіторська заборгованість – це фінансовий актив підприємства, який виникає в результаті господарських операцій, відображає економічні відносини з контрагентами щодо оплати товарів, робіт, послуг, характеризується часовим лагом між

моментом реалізації та оплати, впливає на фінансовий стан та ділову активність підприємства, є об'єктом бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та управління.

Таке визначення охоплює основні аспекти дебіторської заборгованості, виявлені в ході аналізу наукових підходів, та може слугувати основою для подальших досліджень у цій сфері.

Аналіз трактувань терміну «дебіторська заборгованість», представлених в роботах українських дослідників, свідчить про багатогранність цього поняття. Дебіторська заборгованість є важливим економічним індикатором, що відображає зобов'язання контрагентів перед підприємством на певну дату та має суттєве значення для оцінки фінансового стану підприємства. Вона виникає як наслідок цивільних правовідносин між сторонами, що уклали угоди, та виявляється у вигляді товарних та фінансових зобов'язань, які можуть бути документально підтвержені. Усі трактування підкреслюють роль дебіторської заборгованості як об'єкта, що відображає конкретні зобов'язання з боку покупців або постачальників, і має важливе значення для управління фінансовими потоками та оцінки ліквідності підприємства.

Отже, проаналізувавши положення нормативно-правових документів та думки українських науковців щодо сутності категорії «дебіторська заборгованість», пропонується наступне визначення: дебіторська заборгованість – сума зобов'язань, які виникають у результаті господарських операцій між підприємством та його контрагентами, внаслідок наданих товарів, послуг або кредитів, що підлягають оплаті у визначений термін. Вона відображає невиконані фінансові зобов'язання покупців або інших сторонніх осіб перед підприємством і є частиною його оборотних активів. Дебіторська заборгованість є важливим показником фінансового стану підприємства, оскільки безпосередньо впливає на його ліквідність та здатність здійснювати поточні фінансові операції. Економічна сутність дебіторської заборгованості розкривається через її функції в господарському обороті. Дослідники

виділяють наступні основні функції дебіторської заборгованості (рис. 1.2).

Розрахункова функція

дебіторська заборгованість виступає інструментом проведення розрахунків між суб'єктами господарювання, забезпечуючи безперервність господарського обороту

Кредитна функція

надання відстрочки платежу покупцям фактично є формою комерційного кредитування, що сприяє збільшенню обсягів реалізації продукції

Інвестиційна функція

вкладення коштів у дебіторську заборгованість розглядається як інвестиції в оборотний капітал з метою отримання додаткового прибутку

Стимулююча функція

надання відстрочки платежу стимулює збут продукції та формує конкурентні переваги підприємства на ринку

Рисунок 1.2 – Основні функції дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі [42]

З юридичної точки зору, дебіторська заборгованість розглядається як капітал підприємства-кредитора, хоча не завжди є його власним капіталом. Кошти стають власним капіталом підприємства лише після їх повернення, або ж використовуються для погашення кредиторської заборгованості. Таким чином, дебіторська заборгованість входить до складу активів підприємства-кредитора і залежно від джерела її виникнення може бути як власним капіталом, так і залученими ресурсами інших осіб [31].

Розглядаючи економічну природу дебіторської заборгованості, слід відзначити її двоїстий характер. З одного боку, зростання дебіторської заборгованості може свідчити про збільшення обсягів реалізації та розширення ринків збуту. З іншого боку, надмірне зростання дебіторської заборгованості призводить до вилучення коштів з обороту, зниження ліквідності та погіршення фінансового стану підприємства [13].

Значущою роллю економічної природи дебіторської заборгованості є її

вплив на фінансовий цикл підприємства. Збільшення періоду обороту дебіторської заборгованості призводить до подовження фінансового циклу, що негативно впливає на платоспроможність підприємства та збільшує потребу у додаткових джерелах фінансування [11].

Дебіторська заборгованість тісно пов'язана з поняттям комерційного кредиту. Надаючи відстрочку платежу покупцям, підприємство фактично кредитує їх за рахунок власних оборотних коштів. При цьому обсяги та умови надання комерційного кредиту визначаються кредитною політикою підприємства, яка має враховувати баланс між стимулюванням збуту та ризиками неповернення коштів [6].

З позиції фінансового менеджменту дебіторська заборгованість розглядається як складова оборотного капіталу підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю дозволяє оптимізувати обсяг та структуру оборотних активів, прискорити їх оборотність та підвищити рентабельність [15].

Важливо відзначити, що економічна природа дебіторської заборгованості зумовлює її тісний зв'язок з грошовими потоками підприємства. Погашення дебіторської заборгованості генерує вхідні грошові потоки, які є джерелом фінансування поточної діяльності та інвестиційних проектів підприємства.

Економічна природа дебіторської заборгованості зумовлює необхідність її відображення в системі бухгалтерського обліку та фінансовій звітності підприємства. Згідно з принципом нарахування та відповідності доходів і витрат, дебіторська заборгованість визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг.

У балансі підприємства дебіторська заборгованість відображається у складі оборотних активів за чистою реалізаційною вартістю, яка визначається як сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів. Створення резерву сумнівних боргів є проявом принципу обачності в бухгалтерському обліку та дозволяє відобразити реальну вартість

дебіторської заборгованості з урахуванням ризиків її непогашення [12].

При здійсненні будь-якої форми розрахунків кошти не надходять миттєво, завжди потрібен певний час для їх обробки. Цей час включає період від відвантаження продукції до виставлення рахунка-фактури, а також час, необхідний для доставки рахунка до покупця. Однак цей фактор не є основним у створенні дебіторської заборгованості, оскільки діюча в Україні система електронних платежів забезпечує проведення платежів протягом операційного дня, максимум – наступного дня. Для міжнародних розрахунків цей термін дещо довший, але сучасні міжнародні платіжні системи також забезпечують досить швидкий рух коштів. Водночас, якщо доставка товарів займає тривалий час і оплата здійснюється після отримання продукції, надходження коштів може значно затриматися від моменту відвантаження, що призводить до виникнення дебіторської заборгованості на цей період [14].

Основну роль у формуванні дебіторської заборгованості відіграють договірні умови розрахунків із покупцями товарів чи послуг. В умовах жорсткої конкуренції підприємства рідко можуть забезпечити відвантаження продукції на умовах передоплати. Часто в рамках маркетингової та конкурентної стратегії використовуються відстрочки платежів для покупців. У такому випадку підприємство фактично стає кредитором покупця, надаючи йому кредит у формі товарів і утримуючи дебіторську заборгованість на своєму балансі.

Важливим аспектом економічної природи дебіторської заборгованості є її вплив на фінансові результати діяльності підприємства. З одного боку, зростання обсягів реалізації в кредит призводить до збільшення доходів підприємства. З іншого боку, виникнення сумнівної та безнадійної заборгованості призводить до зростання витрат та зменшення прибутку [32].

Сучасні економічні умови характеризуються зростанням ролі дебіторської заборгованості у формуванні фінансових результатів підприємства. В умовах обмеженості фінансових ресурсів та зростання конкуренції підприємства змушені розширювати практику продажу товарів у

кредит, що призводить до збільшення обсягів дебіторської заборгованості [21].

Отже, дебіторська заборгованість є складним економічним явищем, яке відіграє важливу роль у фінансово-господарській діяльності підприємства. Економічна природа дебіторської заборгованості проявляється через її функції, вплив на фінансовий стан та грошові потоки підприємства, зв'язок з комерційним кредитуванням та управлінням оборотним капіталом. Розуміння сутності та економічної природи дебіторської заборгованості є необхідною умовою для ефективного управління нею та оптимізації фінансових результатів діяльності підприємства.

1.2 Класифікація дебіторської заборгованості: види, строки, ризики

Дебіторська заборгованість як складний економічний феномен потребує ґрунтовної класифікації для ефективного управління та обліку. Різноманітність господарських операцій, які призводять до виникнення дебіторської заборгованості, зумовлює необхідність її систематизації за різними ознаками. Класифікація дебіторської заборгованості дозволяє глибше зрозуміти її економічну природу, оцінити ризики та розробити відповідні методи управління.

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», виділяють довгострокову та поточну дебіторську заборгованість. Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу [23].

За об'єктами щодо яких виникає дебіторська заборгованість, її можна

класифікувати наступним чином (рис. 1.3):

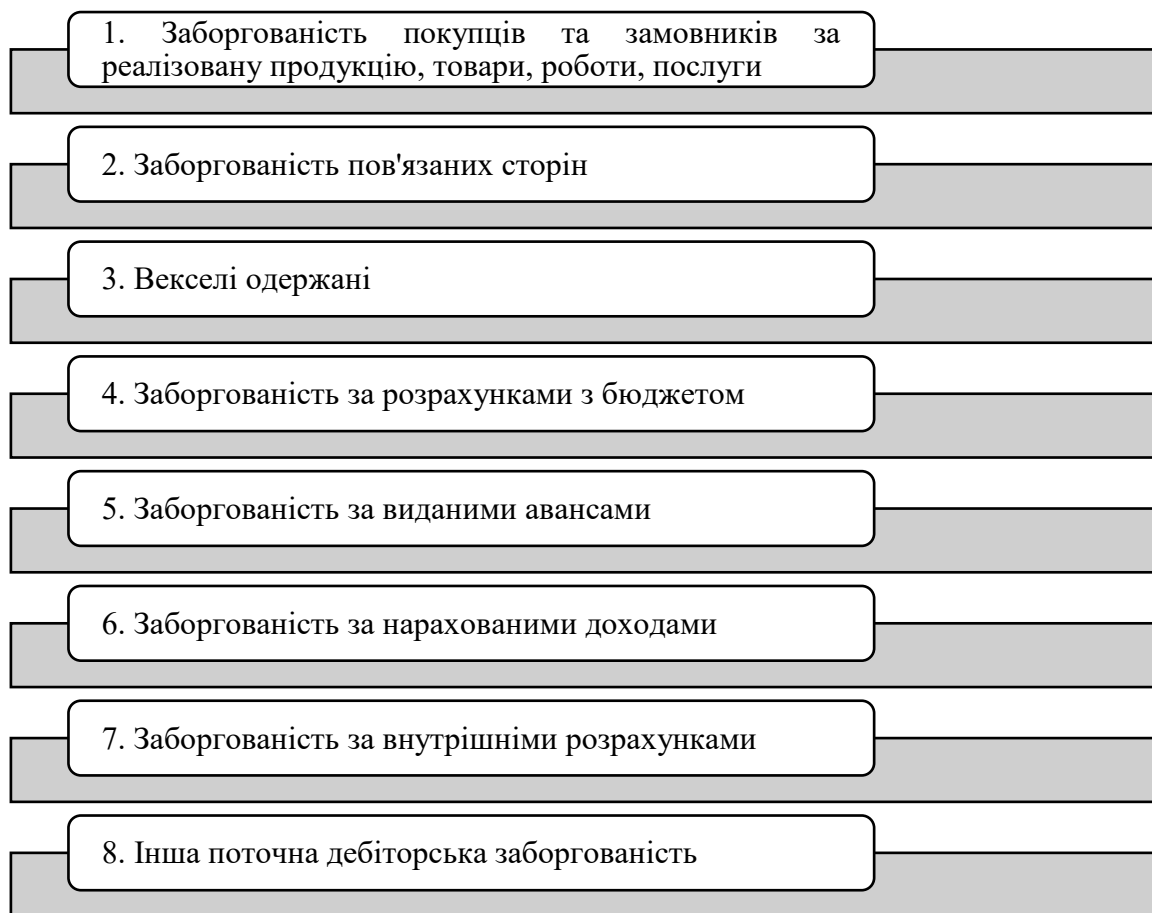

Рисунок 1.3 – Класифікація дебіторської заборгованості за об'єктами

Джерело: побудовано автором на основі [23]

За ступенем забезпеченості дебіторську заборгованість поділяють на забезпечену (гарантії, застава, страхування) та незабезпечену. Забезпечена дебіторська заборгованість має нижчий рівень ризику непогашення, що впливає на методи управління нею [36].

З точки зору своєчасності погашення дебіторську заборгованість класифікують на (рис. 1.4):

Така класифікація має важливе значення для оцінки ризиків непогашення заборгованості та формування резерву сумнівних боргів.

Слід зазначити, що, незважаючи на наявність різних ознак класифікації дебіторської заборгованості, найчастіше вона здійснюється за однією конкретною ознакою в межах рахунків відповідно до єдиного Плану рахунків.

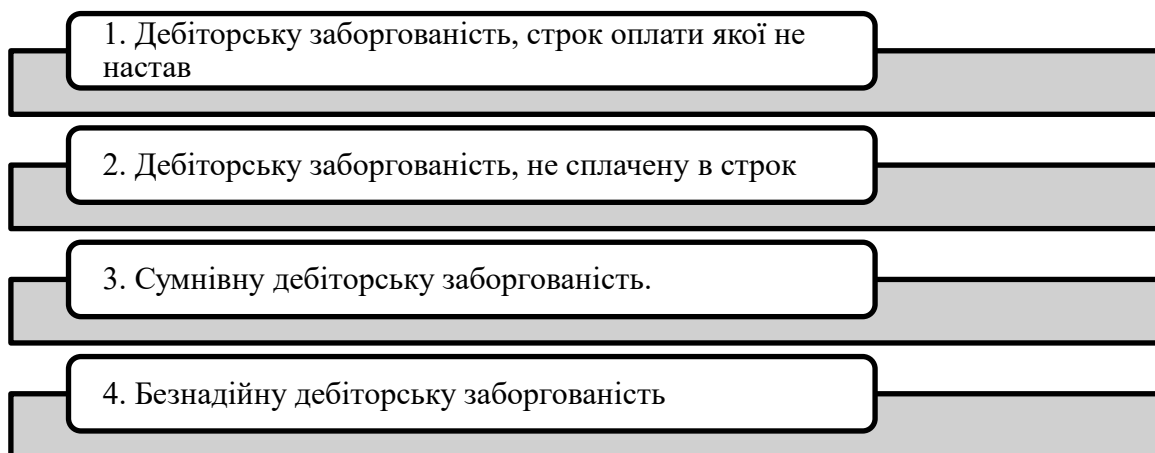

Рисунок 1.4 – Класифікація дебіторської заборгованості за своєчасністю погашення

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Це обумовлено чинною системою обліку в Україні, де дії бухгалтера чітко регламентовані. На відміну від країн з ринковою економікою, де компанії самостійно вирішують, як розміщувати різні види дебіторської заборгованості в балансі та якою мірою деталізувати ці статті, що може призводити до різних структур заборгованості в балансах окремих підприємств.

Під час складання фінансової звітності дебіторська заборгованість класифікується за такими критеріями (рис. 1.5):

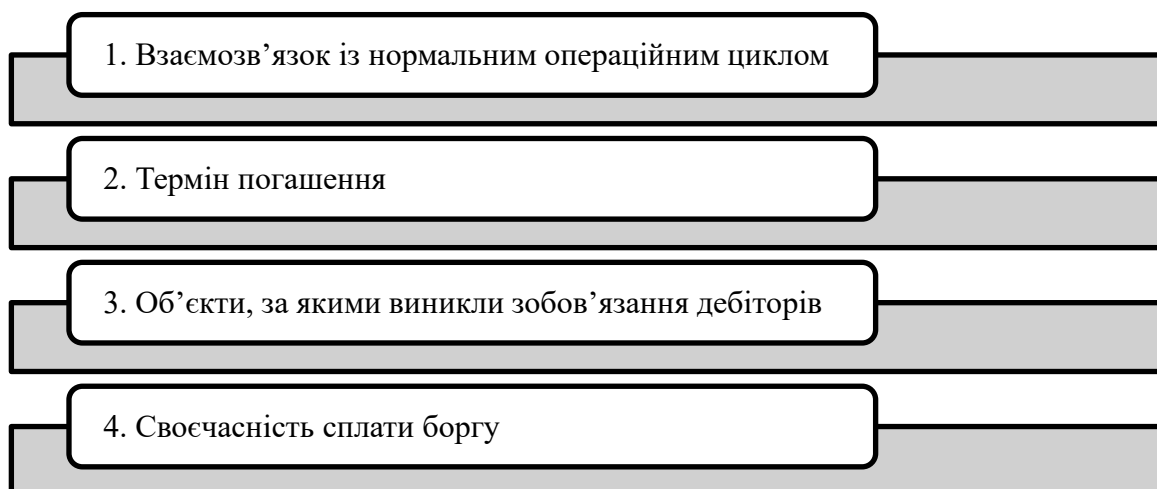

Рисунок 1.5 – Класифікація дебіторської заборгованості для складання фінансової звітності

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Запропонована НП(С)БО класифікація дебіторської заборгованості включає об'єктну складову. Водночас важливою є класифікація за контрагентами. Для правильного аналізу фінансового стану підприємства недостатньо розрізняти лише заборгованість вітчизняних та іноземних постачальників.

Деталізований аналітичний облік дебіторської заборгованості, можливий завдяки впровадженню комп'ютеризованих систем обліку, дозволяє більш точно оцінити фінансовий стан підприємства та є основою для ефективного управління дебіторською заборгованістю.

При класифікації за операційним циклом і терміном погашення заборгованість поділяється на довгострокову та поточну. В Україні цей поділ є обов'язковим.

Думки фахівців щодо такого поділу розходяться: одні вважають його важливим для фінансового аналізу, інші – умовним і не обов'язковим. На нашу думку, такий поділ є важливим для обґрунтованих висновків фінансового аналізу та розробки відповідних рекомендацій.

Доцільно поділяти дебіторську заборгованість у балансі на довгострокову та короткострокову залежно від терміну погашення:

- довгострокова: заборгованість за товари, роботи, послуги, довгострокові векселі, інша заборгованість;
- короткострокова: аналогічно, за відповідними категоріями.

Така класифікація враховує рівень ліквідності і є більш корисною для користувачів фінансової звітності, оскільки надає повнішу інформацію про рівень заборгованості та можливість перетворення зобов'язань у грошові кошти.

Поділ за термінами погашення також набуває важливого значення. Реєстрація за очікуваним і реальним терміном погашення заборгованості у звітності відсутня, тому доцільно розрізняти дебіторську заборгованість на строкову, прострочену і відстрочену, з відповідним відображенням на аналітичних рахунках, що дозволяє контролювати виконання договорів.

При оцінці сумнівної заборгованості важливою є класифікація за забезпеченістю, виділяючи забезпечену і незабезпечену заборгованість.

Дебіторську заборгованість також умовно поділяють на допустиму і не виправдану. Допустима заборгованість виникає внаслідок розрахунків за товари та послуги, тоді як не виправдана є результатом порушень у діяльності підприємства, таких як крадіжки або недостачі. Цей поділ допомагає виявляти фінансові порушення та неефективність у роботі підприємства або його контрагентів.

Отже, чинна класифікація дебіторської заборгованості в Україні є недостатньою для ефективного управління нею, що вимагає більш глибокої класифікації за кількома критеріями.

Класифікація дебіторської заборгованості є ефективним інструментом для детального аналізу цього економічного і правового явища, що дає змогу виявити основні причини її виникнення та існування, а також структуру її складу, що в свою чергу дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення та застосовувати ефективні методи управління.

Важливою є її роль як основи для формування аналітичного обліку розрахунків з контрагентами. Класифікація повинна враховувати комплексне дослідження дебіторської заборгованості та забезпечувати її групування за різними критеріями.

Особливу увагу заслуговують класифікаційні підходи, запропоновані Н.М. Новіковою — бухгалтерський та управлінський підходи [26, с. 203] і Є.В. Дубровською — економічний та юридичний [8, с. 19].

За словами О.І. Степаненка, для ефективного аналізу дебіторської заборгованості необхідно застосовувати облікову класифікацію, що дозволяє досліджувати її в контексті ключових бізнес-сегментів [40, с. 119].

Додаткові класифікаційні ознаки, запропоновані Є.В. Дубровською, включають класифікацію за керованістю (керована та некерована заборгованість) та за доцільністю надання відстрочки платежу (доцільна та недоцільна), що дозволяє удосконалити інформаційну базу для прийняття

зважених рішень щодо управління дебіторською заборгованістю [8, с. 22]. Н.В. Бондарчук та Л.М. Васильєва пропонують доповнити класифікацію заборгованості додатковими критеріями, такими як: за відношенням до контрагентів (підтверджена та непідтверджена), за ризиком непогашення (ризикована та неризикована), за реальністю виникнення (фіктивна та реальна) та за відношенням до підприємства (внутрішня та зовнішня) [3, с. 137].

Лисак О.П. пропонує класифікувати дебіторську заборгованість за такими ознаками: термін погашення, об'єкти, щодо яких виникла заборгованість, своєчасність погашення [14].

Запропонована класифікація дозволяє більш детально аналізувати структуру дебіторської заборгованості та оцінювати ризики її непогашення. Ленко І.В. та Колесніченко А.С. розширюють класифікацію дебіторської заборгованості, додаючи такі ознаки, як: спосіб виникнення, ступінь забезпечення, форма погашення [13]. Такий підхід дозволяє більш точно оцінювати якість дебіторської заборгованості та розробляти ефективні методи управління нею.

Лоханова Н.О. та Сиротенко Н.А. акцентують увагу на необхідності класифікації дебіторської заборгованості за ступенем ризику непогашення в умовах особливого правового режиму [15]. Зазначений підхід є особливо актуальним в умовах економічної нестабільності та підвищених ризиків неплатежів.

Чепець О., Юрченко С. та Волчанська Л. досліджують теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікації [45].

Автори пропонують розширити класифікацію дебіторської заборгованості, включивши до неї такі ознаки, як ступінь ризику, характер господарських операцій, що спричинили виникнення заборгованості.

На рис. 1.6. наведено інші класифікації дебіторської заборгованості (Додаток А).

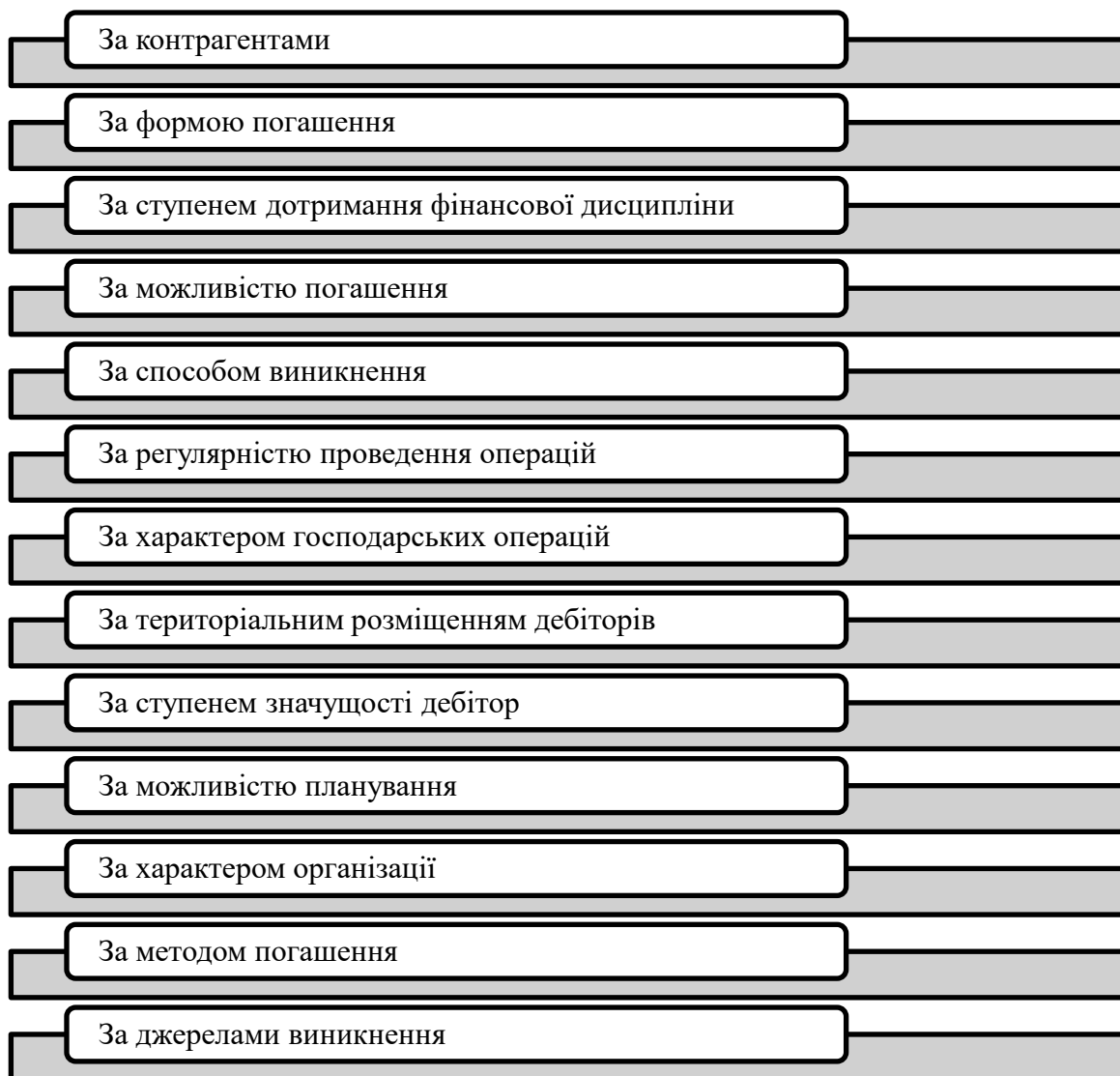

Рисунок 1.6 – Класифікація дебіторської заборгованості

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Наведена класифікація дебіторської заборгованості дозволяє глибше зрозуміти її економічну природу, оцінити ризики та розробити ефективні методи управління.

Кожен вид дебіторської заборгованості має свої особливості, які необхідно враховувати при розробці облікової політики підприємства та системи управління дебіторською заборгованістю.

За ступенем ризику непогашення дебіторську заборгованість класифікують на наступні (рис. 1.7). Ризики, пов'язані з дебіторською заборгованістю, також є важливим аспектом її класифікації та управління.

За ступінем ризику	Основі види ризиків
<ul style="list-style-type: none"> • безризикову – заборгованість, яка буде погашена у встановлений термін з високою ймовірністю • з мінімальним ризиком – заборгованість, яка може бути погашена з незначним запізненням • з середнім ризиком – заборгованість, для погашення якої необхідно здійснити додаткові заходи • з високим ризиком – заборгованість, ймовірність погашення якої дуже низька 	<ul style="list-style-type: none"> • Кредитний ризик – ризик непогашення дебіторської заборгованості • Валютний ризик – ризик зміни валютних курсів при розрахунках з іноземними дебіторами • Інфляційний ризик – ризик знецінення дебіторської заборгованості внаслідок інфляції. • 4. Ризик ліквідності – ризик нестачі грошових коштів через несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості • Ризик концентрації – ризик значної частки дебіторської заборгованості, що припадає на одного або кількох великих дебіторів

Рисунок 1.7 – Класифікація дебіторської заборгованості за ризиком непогашення

Джерело: побудовано автором на основі [23]

Ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає розробку заходів щодо мінімізації цих ризиків, включаючи диверсифікацію дебіторів, використання інструментів страхування та хеджування, впровадження ефективної кредитної політики.

Таким чином, класифікація дебіторської заборгованості за різними ознаками, аналіз строків її погашення та оцінка пов'язаних ризиків є важливими елементами системи управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Така система повинна забезпечувати оптимальний баланс між ризиками та доходністю, сприяти підвищенню ефективності використання оборотних активів та покращенню фінансового стану підприємства.

1.3 Нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості

Облік дебіторської заборгованості є важливою складовою бухгалтерського обліку підприємства, що вимагає чіткого нормативно-правового регулювання. В Україні сформована багаторівнева система (рис. 1.8) нормативно-правових актів, які регламентують облік дебіторської заборгованості. Дана система охоплює як загальні питання ведення бухгалтерського обліку, так і специфічні аспекти обліку дебіторської заборгованості.

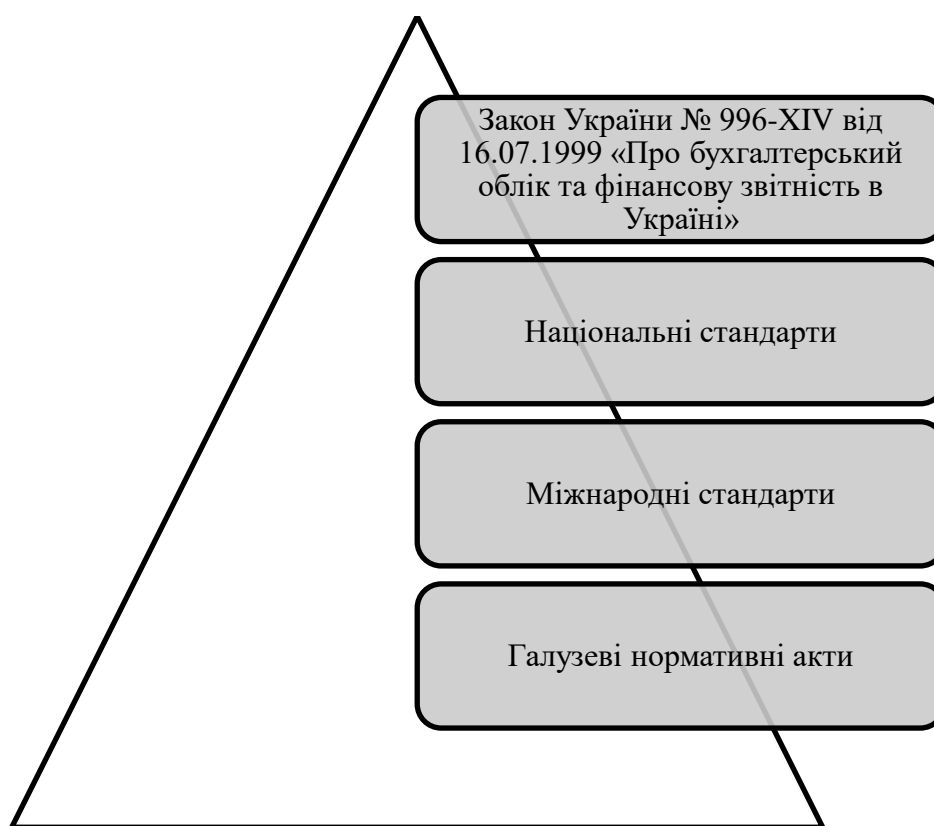

Рисунок 1.8 – Багаторівнева система нормативно-правових актів в Україні

Джерело: сформовано автором

На найвищому рівні нормативно-правового регулювання знаходиться ЗУ № 996-XIV від 16.07.1999 Закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності

в Україні. Він встановлює загальні принципи бухгалтерського обліку, які застосовуються і до обліку дебіторської заборгованості. Зокрема, принцип обачності вимагає застосування методів оцінки, які повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства. Це безпосередньо стосується оцінки дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів [34].

Наступним важливим нормативним документом є НП(С)БО 10. Стандарт визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності. НП(С)БО 10 дає визначення основних понять, пов'язаних з дебіторською заборгованістю, встановлює порядок її визнання та оцінки, регламентує створення та використання резерву сумнівних боргів [23].

Важливо відзначити, що НП(С)БО 10 розрізняє поточну та довгострокову дебіторську заборгованість. Поточна дебіторська заборгованість визначається як така, що виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Довгострокова дебіторська заборгованість, навпаки, не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. Класифікація має важливе значення для відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності [23].

Окрім НП(С)БО 10, облік дебіторської заборгованості регулюється й іншими національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Зокрема, НП(С)БО 1 встановлює форму балансу (звіту про фінансовий стан), в якому відображається дебіторська заборгованість [22]. НП(С)БО 15 «Дохід» визначає порядок визнання доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), що безпосередньо пов'язано з виникненням дебіторської заборгованості [24].

Для підприємств, які складають фінансову звітність за міжнародними стандартами, ключовим документом є Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». МСФЗ 9 встановлює принципи визнання

та оцінки фінансових активів, до яких належить і дебіторська заборгованість. Важливим аспектом МСФЗ 9 є впровадження моделі очікуваних кредитних збитків для оцінки зменшення корисності фінансових активів, що суттєво відрізняється від підходу, який використовується в національних стандартах, і вимагає від підприємств більш ретельного аналізу кредитних ризиків, пов'язаних з дебіторською заборгованістю [18].

Окрім стандартів бухгалтерського обліку, важливу роль у регулюванні обліку дебіторської заборгованості відіграє План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Документ встановлює систему рахунків для обліку різних видів дебіторської заборгованості. Зокрема, для обліку розрахунків з покупцями та замовниками використовується рахунок 36 , для обліку розрахунків за виданими авансами – рахунок 371 , для обліку розрахунків з підзвітними особами – рахунок 372 тощо.

Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій надає детальні роз'яснення щодо використання рахунків для обліку дебіторської заборгованості. Вона визначає типові кореспонденції рахунків для відображення операцій, пов'язаних з виникненням, погашенням та списанням дебіторської заборгованості.

Важливим аспектом нормативно-правового регулювання обліку дебіторської заборгованості є питання її оцінки та створення резерву сумнівних боргів. Дані питання регулюються не лише бухгалтерськими стандартами, але й податковим законодавством.

Податковий кодекс України встановлює правила визнання безнадійної дебіторської заборгованості для цілей оподаткування. Дані правила мають важливе значення при списанні безнадійної дебіторської заборгованості та відображенні цих операцій у податковому обліку.

Окремої уваги заслуговує питання регулювання обліку дебіторської

заборгованості в іноземній валюті. Дана сфера регулюється НП(С)БО 21. Стандарт встановлює порядок перерахунку дебіторської заборгованості в іноземній валюті та відображення курсових різниць. Застосування стандарту особливо актуально для підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність [25].

Важливим елементом нормативно-правового регулювання обліку дебіторської заборгованості є Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Міністерства фінансів України. Рекомендації надають підприємствам орієнтири для формування облікової політики, в тому числі щодо обліку дебіторської заборгованості. Зокрема, вони містять рекомендації щодо вибору методу створення резерву сумнівних боргів, порядку визначення коефіцієнта сумнівності тощо.

Для окремих галузей економіки існують специфічні нормативно-правові акти, які регулюють облік дебіторської заборгованості. Наприклад, для банківських установ діють Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України та Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України, затверджені Національним банком України [10, 33]. Всі ці документи встановлюють особливості обліку дебіторської заборгованості в банківському секторі.

Важливим аспектом нормативно-правового регулювання обліку дебіторської заборгованості є питання її інвентаризації. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене наказом Міністерства фінансів України, встановлює порядок проведення інвентаризації дебіторської заборгованості, документального оформлення її результатів та відображення виявлених розбіжностей в обліку.

Окремої уваги заслуговує питання розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності. Дана сфера регулюється НП(С)БО 1 та НП(С)БО 10. Стандарти встановлюють вимоги до розкриття інформації про дебіторську заборгованість у балансі (звіті про фінансовий

стан) та примітках до фінансової звітності.

Важливо відзначити, що нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості в Україні знаходиться у процесі постійного вдосконалення, що пов'язано як з розвитком економічних відносин, так і з процесами гармонізації національної системи бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами.

Зокрема, триває процес впровадження МСФЗ для все більшої кількості підприємств, що вимагає адаптації національного законодавства до вимог міжнародних стандартів.

Одним з актуальних напрямків вдосконалення нормативно-правового регулювання обліку дебіторської заборгованості є розробка методичних рекомендацій щодо застосування моделі очікуваних кредитних збитків, передбаченої МСФЗ 9.

Модель вимагає від підприємств більш складних розрахунків та оцінок при визначенні резерву під знецінення дебіторської заборгованості, що може викликати труднощі у практичному застосуванні.

Іншим визначальним напрямком є вдосконалення нормативно-правового регулювання обліку дебіторської заборгованості в умовах цифровізації економіки. Розвиток електронної комерції, використання криптовалют та інших цифрових активів створюють нові виклики для бухгалтерського обліку, які потребують відповідного нормативного регулювання.

Таким чином, нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості в Україні представляє собою складну, багаторівневу систему, яка охоплює різні аспекти визнання, оцінки, обліку та відображення у звітності дебіторської заборгованості.

1.4 Огляд наукових підходів до обліку та аналізу дебіторської заборгованості

Дебіторська заборгованість виступає ключовим елементом оборотних активів підприємства, який істотно впливає на його фінансовий стан, ліквідність та платоспроможність. Ефективне управління дебіторською заборгованістю вимагає належного обліково-аналітичного забезпечення, що обумовлює актуальність дослідження наукових підходів до обліку та аналізу даного виду активів.

Важливим аспектом обліку дебіторської заборгованості виступає формування резерву сумнівних боргів. Сидоренко О.О., Клименко Т.О. та Гливенко В.В. досліджують нормативно-правове забезпечення обліку резерву сумнівних боргів та пропонують удосконалити методику його розрахунку [37]. Дане питання є особливо актуальним в умовах підвищення ризиків неплатежів та необхідності забезпечення достовірності фінансової звітності.

Облік дебіторської заборгованості потребує постійного вдосконалення, зокрема, в частині формування резерву сумнівних боргів та оцінки дебіторської заборгованості на дату балансу.

Шепель Т. та Вінтоняк А. досліджують організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості, порівнюючи вітчизняний та зарубіжний досвід [46]. Автори наголошують на необхідності гармонізації вітчизняної системи обліку з міжнародними стандартами, що особливо актуально в умовах глобалізації економіки.

Колісник О.П. та Замота І.О. розглядають особливості обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій [11]. Автори наголошують на необхідності врахування галузевої специфіки при розробці методики обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Онищенко В. розглядає практичні аспекти обліку дебіторської заборгованості, зокрема, особливості її відображення в бухгалтерському

обліку та фінансовій звітності [27]. Автор наголошує на необхідності дотримання вимог національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку при веденні обліку дебіторської заборгованості.

Кравченко О. та Кобець Т. розглядають організацію обліку дебіторської заборгованості та пропонують шляхи її вдосконалення [12]. Автори наголошують на необхідності автоматизації обліку дебіторської заборгованості та впровадження ефективних методів її контролю.

Управління дебіторською заборгованістю потребує комплексного підходу, який включає не лише облікові та аналітичні процедури, але й фінансові інструменти управління заборгованістю. Мордань Є.Ю. та Соломаха А.О. пропонують системний підхід до управління дебіторською заборгованістю підприємства [20]. Запропонований підхід передбачає інтеграцію функцій обліку, аналізу та управління дебіторською заборгованістю в єдину систему, що дозволяє підвищити ефективність управління оборотними активами підприємства.

Ткачук Л. та Венда Ч. розглядають теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства [42]. Автори пропонують комплексний підхід до управління дебіторською заборгованістю, який включає не лише облікові та аналітичні процедури, але й фінансові інструменти управління заборгованістю.

Дослідження економічного аналізу дебіторської заборгованості та методів її ефективного управління активно вивчали такі автори, як Пастернак М.М., Сарапіна О.А., Степаненко О.І., Томчук О.Ф., Тюленєва Ю.В., Акімова Н., Топоркова О., Євлаш Т., Говоруха О. та інші [39]. Водночас дослідження питань застосування методів ABC- та XYZ-аналізу для оцінювання кредитного рейтингу дебіторів залишається недостатньо розвинутим. У своїй роботі Гавран В., Данилків Х., Гавран М. [5] представили методику ABC- та XYZ-аналізу, запропонувавши матрицю об'єднаних результатів, де виділено дев'ять груп дебіторів, кожна з яких потребує власної стратегії управління, враховуючи частку дебіторської заборгованості у загальному обсязі та

прогнозну точність її динаміки.

Додатково Соколова Л.В., Кирій В.В., Чеченець Д.О. [39] розробили методику ABC-XYZ-аналізу, орієнтовану на управління дебіторською заборгованістю газопостачальних підприємств, що враховує ймовірність змін обсягу заборгованості клієнтів. Вони підкреслюють важливість аналізу не окремих контрагентів, а сукупних критеріїв, за якими вони класифікуються. Пастернак М.М. [28] запропонував метод оцінки потенційних покупців на основі стандартизації показників із застосуванням варіаційного розмаху. Сарапіна О.А., аналізуючи наявні методики управління дебіторською заборгованістю, підкреслює необхідність використання ABC- та XYZ-аналізів разом з EVA-аналізом, що дозволяє ефективніше оцінити товарний кредит, збалансованість наданих знижок, а також спрогнозувати надходження коштів [35].

У роботі Томчук О.Ф. та Сидоренко І.М. [43] детально розглянуто стан методологічного інструментарію аналізу дебіторської заборгованості, зазначаючи наявні недоліки в існуючих методах. Тюленєва Ю.В. досліджувала сутність ABC-XYZ-аналізу як інструменту математико-статистичного аналізу для управління дебіторською заборгованістю в аграрних підприємствах [44].

Ключовими компонентами кредитної політики є формування кредитного рейтингу покупців та диференціація умов кредитування залежно від груп ризику погашення дебіторської заборгованості. Оцінювання здійснюється за такими показниками, як тривалість співпраці з клієнтом, обсяг продажів, строки та обсяги простроченої заборгованості, а також оцінка значущості клієнта з позиції відповідального менеджера. Для визначення рейтингу доцільним є використання ABC-аналізу, який дозволяє розподіляти об'єкти (клієнтів, товари, постачальників) за різними критеріями, використовуючи принцип Парето («20:80»), що є основою цього методу [4].

Застосування ABC-аналізу забезпечує можливість групування клієнтів за критеріями їхньої частки у загальній сумі заборгованості, надаючи економічну оцінку кожному дебітору. Метод також має недоліки, зокрема одномірність аналізу, що може призводити до однобоких висновків, та

залежність від якості облікової інформації. Крім того, у практиці часто виникає необхідність виділення більшої кількості груп, що іноді ускладнює застосування правила «20:80».

ABC-аналіз для управління дебіторською заборгованістю дозволяє вирішити низку питань, таких як:

- визначення кредитного рейтингу клієнтів для оптимізації умов кредитування;
- формування резервів для сумнівних боргів;
- контроль рівня дебіторської заборгованості;
- інтеграція системи мотивації працівників зі зниженням дебіторської заборгованості.

Об'єктами аналізу виступають клієнти підприємства – покупці готової продукції, товарів або послуг. Для реалізації кредитної політики рекомендовано вибрати такі параметри для ABC-аналізу, як обсяг реалізації, строки прострочки платежів, а також обсяги простроченої дебіторської заборгованості як у абсолютних, так і відносних показниках.

Застосування ABC-аналізу клієнтів за різними критеріями дозволяє оцінити ризики, визначити пріоритети у розробці кредитної політики та налаштувати умови кредитування відповідно до особливостей покупців. Для детальнішої оцінки дебіторської заборгованості підприємства додатково використовують XYZ-методику, основною метою якої є дослідження стабільності показників. ABC-аналіз дозволяє виявити внесок окремих елементів у загальний результат, тоді як XYZ-аналіз оцінює відхилення і нестабільність закупівель.

У процесі XYZ-аналізу покупці поділяються на три категорії залежно від стабільності їхніх закупівель. До групи X входять покупці, чий обсяг закупівель залишаються стабільними або лише незначно коливаються. Для цієї групи обсяги продажів добре прогнозуються. Група Y включає покупців із середнім рівнем стабільності закупівель, для яких можливості прогнозування є помірними.

До групи Z відносяться покупці з низькою стабільністю закупівель, чий придбання є епізодичними і не демонструють стабільних тенденцій. Прогнозування обсягів продажів для цієї групи є складним.

Процес XYZ-аналізу складається з кількох етапів. Спочатку розраховується коефіцієнт варіації – відносний показник, який відображає ступінь мінливості ознаки. Його визначають на обраний період часу. Після цього дебіторська заборгованість групується у напрямку зростання коефіцієнта варіації, і показники об'єкта дослідження розподіляються на категорії X, Y та Z відповідно. ABC-аналіз допомагає оптимізувати управління дебіторською заборгованістю залежно від важливості її погашення, тоді як XYZ-аналіз сегментує покупців залежно від їхніх закупівельних характеристик та можливостей прогнозування їхніх потреб. Поєднання XYZ-аналізу з ABC-методом дозволяє розподілити покупців на дев'ять блоків, кожен із яких оцінюється на основі вартісних показників [39].

Отже, дебіторська заборгованість є складним економічним явищем, яке потребує комплексного підходу до його розуміння, обліку, аналізу та управління.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Формування облікової політики щодо дебіторської заборгованості підприємства

Розглянемо формування облікової політики об'єкта дослідження – ТОВ «ЗЕ МЕД». Ефективне управління дебіторською заборгованістю є ключовим завданням бухгалтерського обліку на підприємстві ТОВ «ЗЕ МЕД», що займається імпортом та продажем товарів медичного призначення. Облікова політика підприємства в цій сфері повинна враховувати специфіку діяльності, галузеві особливості, а також відповідати чинному законодавству.

Передусім, облікова політика ТОВ «ЗЕ МЕД» має чітко визначати критерії визнання дебіторської заборгованості. Згідно з НП(С)БО 10, дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигід та може бути достовірно визначена її сума. Тож в обліковій політиці підприємства зафіксовані критерії, за якими менеджмент визначає, чи відповідає заборгованість контрагентів цим умовам.

В обліковій політиці ТОВ «ЗЕ МЕД» конкретизовано, що дебіторська заборгованість визнається активом, якщо:

- заборгованість виникла в результаті продажу товарів, надання послуг або виконання робіт відповідно до укладених договорів;
- сума заборгованості може бути достовірно визначена на основі первинних документів (рахунків-фактур, накладних тощо);
- існує висока ймовірність (не менше 75%) отримання підприємством майбутніх економічних вигід у вигляді надходження коштів від погашення заборгованості.

Важливим елементом облікової політики є також порядок оцінки дебіторської заборгованості. Згідно з НП(С)БО 10, поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відображається у звітності за чистою реалізаційною вартістю, тобто за вирахуванням резерву сумнівних боргів. Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відображається у звітності ТОВ «ЗЕ МЕД» за чистою реалізаційною вартістю, тобто за вирахуванням резерву сумнівних боргів. Резерв сумнівних боргів створюється на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів. Зокрема:

- для дебіторської заборгованості з терміном непогашення до 90 днів резерв не створюється;
- для заборгованості з терміном непогашення від 91 до 180 днів створюється резерв у розмірі 10% від суми заборгованості;
- для заборгованості з терміном непогашення від 180 до 365 днів - резерв у розмірі 30%;
- для заборгованості з терміном непогашення понад 365 днів - резерв у розмірі 50%.

Також необхідно визначити порядок списання безнадійної дебіторської заборгованості. Облікова політика підприємства повинна описувати критерії, за якими заборгованість визнається безнадійною, та процедуру її списання з балансу відповідно до вимог законодавства. Відповідно до облікової політики ТОВ «ЗЕ МЕД», дебіторська заборгованість визнається безнадійною та підлягає списанню з балансу за наявності хоча б однієї з таких умов:

- минув строк позовної давності (3 роки) і заборгованість не підтверджена судовим рішенням;
- дебітор ліквідований, а стягнення заборгованості за рахунок його майна неможливе;
- заборгованість не підтверджена належними юридичними документами;
- існує впевненість у тому, що заборгованість не буде погашена

боржником та заходи щодо примусового її стягнення результатів не дали.

Розглянемо схему обліку розрахунків з дебіторами (рис. 2.1).

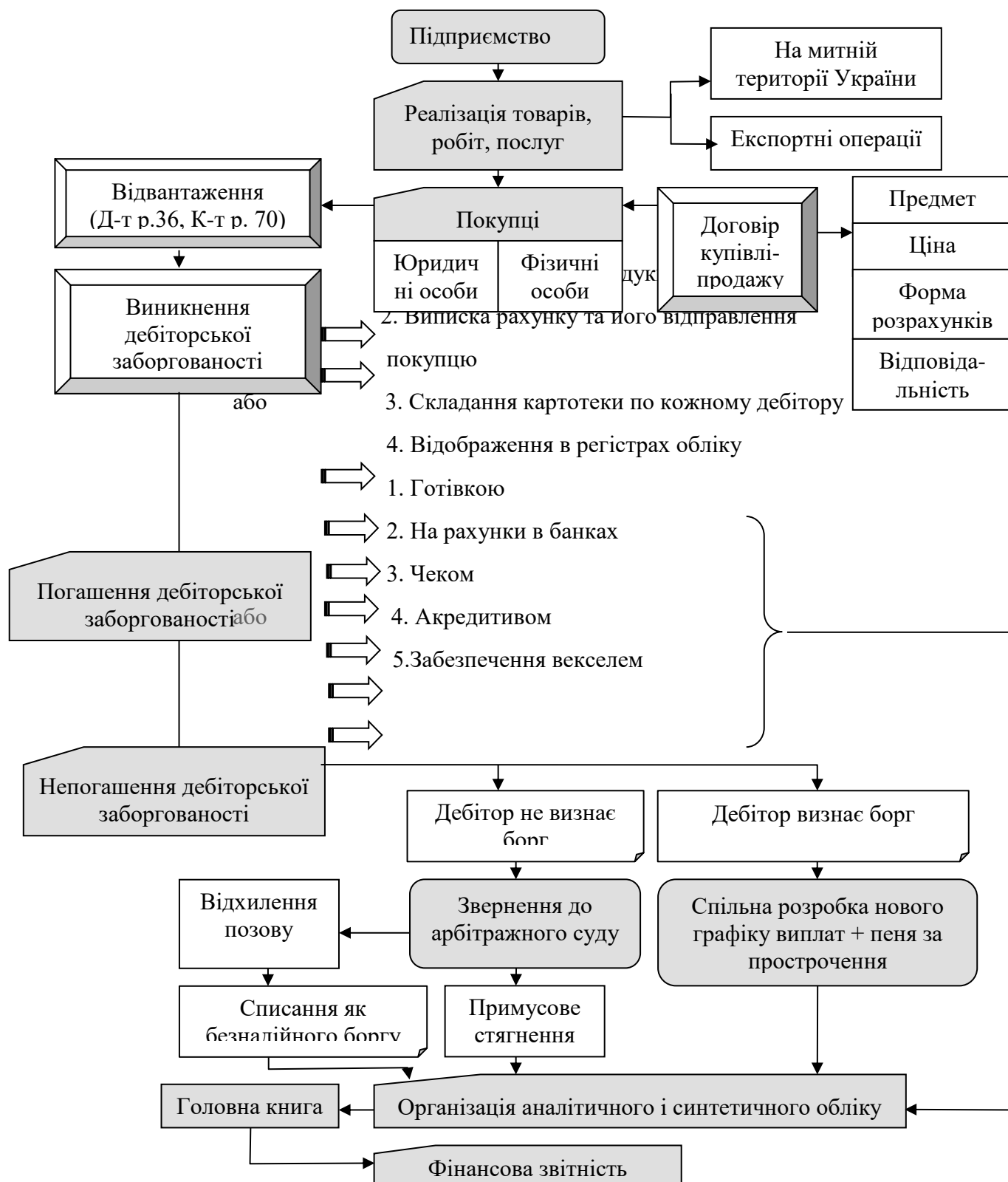

Рисунок 2.1 – Загальна схема бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Джерело: сформовано автором

Важливим аспектом облікової політики підприємства ТОВ «ЗЕ МЕД» є організація обліку розрахунків, що виникають у процесі проведення інвентаризації товарно-матеріальних цінностей. Планування інвентаризації на підприємстві здійснюється на початку кожного звітного року шляхом видання наказу керівника, яким визначаються об'єкти, терміни, склад інвентаризаційної комісії. Бухгалтерія спільно з матеріально-відповідальними особами готує первинні документи (описи, акти) для проведення інвентаризації.

Безпосередньо процес інвентаризації на ТОВ «ЗЕ МЕД» організовано таким чином, щоб забезпечити максимальну об'єктивність та достовірність результатів. До складу інвентаризаційної комісії входять представники різних структурних підрозділів - бухгалтерії, відділу збуту, складу. Комісія здійснює фактичний підрахунок, обмір, зважування товарно-матеріальних цінностей, а матеріально-відповідальні особи сприяють роботі комісії та надають доступ до місць зберігання активів.

За підсумками інвентаризації складаються інвентаризаційні описи, в яких зафіксовано нестачі та надлишки товарів. На основі описів розраховуються суми нестач і надлишків, визначаються причини їх виникнення. Результати інвентаризації затверджуються керівником підприємства.

Бухгалтерський облік розрахунків, пов'язаних з інвентаризацією, на ТОВ «ЗЕ МЕД» здійснюється таким чином: нестачі товарів, що підлягають відшкодуванню винними особами, відображаються за дебетом рахунку «Нестачі і втрати від псування цінностей»; виявлені надлишки товарів оприбутковуються за кредитом рахунку «Товари» та збільшують фінансовий результат діяльності. Проведені коригування даних обліку відображаються у Головній книзі та фінансовій звітності.

Списання безнадійної дебіторської заборгованості здійснюється на підставі наказу керівника підприємства з одночасним відображенням у податковому обліку відповідно до вимог ПКУ.

Крім того, облікова політика ТОВ «ЗЕ МЕД» має регламентувати організацію аналітичного обліку дебіторської заборгованості. Зокрема, має бути передбачено ведення окремих аналітичних рахунків для обліку заборгованості за кожним дебітором, а також за строками її погашення. Це дозволить ефективно управляти дебіторською заборгованістю та здійснювати моніторинг стану розрахунків.

З метою ефективного управління дебіторською заборгованістю на підприємстві ТОВ «ЗЕ МЕД» ведеться деталізований аналітичний облік, зокрема:

- відкриваються окремі аналітичні рахунки для обліку заборгованості кожного дебітора;
- щомісячно складаються оборотно-сальдові відомості в розрізі дебіторів.

Таким чином, облікова політика ТОВ «ЗЕ МЕД» в частині обліку дебіторської заборгованості забезпечує достовірне відображення цього активу у фінансовій звітності, сприяє ефективному управлінню дебіторською заборгованістю та дотриманню вимог законодавства.

2.2 Документування операцій за розрахунками дебіторами

Дослідження практики ведення обліку у ТОВ «ЗЕ МЕД» дозволяє визначити особливості документування розрахунків з покупцями та замовниками.

Первинною основою для відображення в обліку дебіторської заборгованості є первісні документи, які підтверджують факт виникнення заборгованості. На підприємстві ТОВ «ЗЕ МЕД» такими документами є рахунки-фактури, видаткові накладні, акти виконаних робіт чи наданих послуг. Такі документи містять обов'язкові реквізити, визначені законодавством, а саме: найменування підприємства, дату складання, номер документа, найменування контрагента, перелік та кількість відвантаженої

продукції/наданих послуг, ціну за одиницю та загальну суму до оплати. Дані первинних документів використовуються для відображення в регістрах бухгалтерського обліку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Документування розрахунків з дебіторами на підприємстві ТОВ «ЗЕ МЕД»

Види розрахунків	Первинні документи	Особливості складання
Розрахунки з покупцями та замовниками	Рахунки-фактури, видаткові накладні, акти виконаних робіт/наданих послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні	Документи повинні містити обов'язкові реквізити: найменування підприємства, дату, номер, відомості про контрагента, найменування, кількість та ціну товарів/робіт/послуг, загальну суму до оплати
Розрахунки за виданими авансами	Платіжні доручення з посиланням на укладений договір	У платіжному дорученні зазначається призначення платежу, реквізити контрагента
Розрахунки з підзвітними особами	Розпорядження керівника про відрядження, авансовий звіт з доданими підтверджуючими документами	В авансовому звіті зазначаються мета, дата та сума відрядження, перелік і вартість здійснених витрат
Розрахунки за нарахованими доходами	Розрахунки бухгалтерії, прибуткові касові ордери, виписки банку	Документи підтверджують факт нарахування та отримання доходів
Розрахунки за претензіями	Претензії, акти приймання вантажу, рішення судових органів, письмові згоди постачальників	Документи засвідчують обґрунтованість та врегулювання претензій
Розрахунки за відшкодування завданих збитків	Протокол інвентаризаційної комісії, наказ керівника	Документи підтверджують факт нестачі/псування активів та винних осіб
Розрахунки з іншими дебіторами	Авізо, первинні документи про отримання майна	Документи засвідчують підстави виникнення та характер заборгованості

Джерело: сформовано автором

Відображення операцій з дебіторами в обліку ТОВ «ЗЕ МЕД» ґрунтується на використанні первинних документів, які підтверджують факт виникнення заборгованості. Так, для розрахунків з покупцями та замовниками використовуються рахунки-фактури, видаткові накладні, акти виконаних робіт/наданих послуг, податкові накладні, товарно-транспортні накладні. Даний вид документів містить обов'язкові реквізити, визначені

законодавчими вимогами, зокрема щодо найменування підприємства, дати, номера, відомостей про контрагента, найменування, кількості та ціни товарів/робіт/послуг, загальної суми до оплати.

Для розрахунків за виданими авансами застосовуються платіжні доручення, в яких зазначається призначення платежу та реквізити отримувача коштів. У випадку розрахунків з підзвітними особами основними первинними документами виступають розпорядження керівника про відрядження та авансовий звіт з доданими виправдовуючими документами, де зазначаються мета, дата, сума відрядження та перелік здійснених витрат.

Нарахування доходів відображається на підставі розрахунків бухгалтерії, прибуткових касових ордерів, виписок банку. Для документування розрахунків за претензіями використовуються претензії, акти приймання вантажу, рішення судових органів, письмові згоди постачальників. Факт відшкодування завданих збитків засвідчується протоколом інвентаризаційної комісії та наказом керівника. Розрахунки з іншими дебіторами оформлюються авізо, первинними документами про отримання майна.

Слід зазначити, що документальне оформлення операцій з дебіторами на ТОВ «ЗЕ МЕД» здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства України, зокрема Податкового кодексу та НП(С)БО 10.

Особливостями документування операцій з дебіторами на ТОВ «ЗЕ МЕД» є наступні:

- використання первинних документів, які підтверджують факт виникнення заборгованості (рахунки-фактури, накладні, акти тощо);
- застосування облікових регістрів (оборотно-сальдова відомість, картки аналітичного обліку, реєстр простроченої заборгованості) для деталізованого обліку та контролю;
- формування фінансової звітності, яка відображає показники дебіторської заборгованості;
- дотримання вимог чинного законодавства при документуванні

розрахунків з дебіторами.

Така комплексна система документування забезпечує достовірність обліку, прозорість розрахунків, можливість ефективного контролю та прийняття управлінських рішень у сфері управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Крім того, для контролю та моніторингу стану розрахунків на підприємстві ТОВ «ЗЕ МЕД» використовують наступні облікові реєстри (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Основні облікові реєстри для документування розрахунків з дебіторами

Назва реєстру	Призначення
Оборотно-сальдова відомість	Узагальнення інформації про стан та рух дебіторської заборгованості в розрізі окремих дебіторів
Картки аналітичного обліку	Деталізований облік заборгованості в розрізі кожного дебітора, строків погашення
Реєстр простроченої дебіторської заборгованості	Моніторинг дебіторської заборгованості за строками непогашення
Акти звірки взаєморозрахунків	Підтвердження заборгованості в розрізі контрагентів

Джерело: сформовано автором

Оборотно-сальдова відомість дозволяє відстежувати загальні обороти та залишки дебіторської заборгованості на рахунку 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками". Картки аналітичного обліку забезпечують детальний облік заборгованості в розрізі кожного дебітора та термінів її непогашення. Реєстр простроченої дебіторської заборгованості сприяє своєчасному виявленню проблемних боргів та вжиттю заходів щодо їх стягнення. Акти звірки взаєморозрахунків дають можливість підтвердити та узгодити суми заборгованості безпосередньо з контрагентами.

На основі первинних документів та облікових реєстрів формується звітність щодо стану розрахунків з дебіторами. На ТОВ «ЗЕ МЕД» такими звітними формами є Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про рух грошових коштів, Примітки до фінансової звітності, в яких відображаються дані про дебіторську заборгованість, її структуру, оборотність, резерви сумнівних

боргів тощо. Такі показники є важливими для прийняття управлінських рішень щодо стратегії роботи з дебіторами, визначення кредитної політики, контролю ліквідності підприємства.

Таким чином, система документування розрахунків з дебіторами на підприємстві ТОВ «ЗЕ МЕД» є комплексною, структурованою та регламентованою відповідно до нормативно-правових актів. Застосування первинних документів, облікових реєстрів і звітності забезпечує достовірне відображення операцій, прозорість розрахунків, а також можливість здійснення ефективного контролю за станом дебіторської заборгованості. Організація документообігу на підприємстві сприяє посиленню фінансової дисципліни, мінімізації ризиків несвочасного погашення боргів та підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю в цілому (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Документообіг документів з обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «ЗЕ МЕД»

Первинний документ	Відповідальний за складання	Документообіг
1	2	3
Рахунок-фактура, видаткова накладна	Менеджер продажу з	1. Складання первинного документа менеджером 2. Передача в бухгалтерію для відображення в обліку 3. Зберігання в бухгалтерії
Акт виконаних робіт/наданих послуг	Менеджер продажу з	1. Складання первинного документа менеджером 2. Передача в бухгалтерію для відображення в обліку 3. Зберігання в бухгалтерії
Платіжне доручення на перерахування авансу	Головний бухгалтер	1. Складання платіжного доручення бухгалтером на підставі договору 2. Передача платіжного доручення директору на підпис 3. Повернення підписаного платіжного доручення в бухгалтерію 4. Здійснення платежу, зберігання в бухгалтерії
Авансовий звіт	Підзвітна особа	1. Складання авансового звіту підзвітною особою 2. Передача авансового звіту з первинними документами в бухгалтерію 3. Перевірка та затвердження авансового звіту головним бухгалтером 4. Зберігання авансового звіту в бухгалтерії
Претензія, акт приймання вантажу	Менеджер продажу з	1. Складання претензії менеджером 2. Передача претензії, акта приймання в бухгалтерію

		3. Передача документів директору для розгляду 4. Повернення документів в бухгалтерію після вирішення питання 5. Зберігання документів в бухгалтерії
--	--	---

Продовження таблиці 2.3

1	2	3
Наказ про списання безнадійної заборгованості	Головний бухгалтер	1. Підготовка проекту наказу головним бухгалтером 2. Передача проекту наказу директору на затвердження 3. Повернення затвердженого наказу в бухгалтерію 4. Виконання наказу, зберігання в бухгалтерії
Оборотно-сальдова відомість	Головний бухгалтер	1. Складання оборотно-сальдової відомості бухгалтером 2. Передача оборотно-сальдової відомості головному бухгалтеру на перевірку 3. Повернення перевіреної відомості в бухгалтерію, зберігання
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Головний бухгалтер	1. Складання Балансу головним бухгалтером 2. Передача Балансу директору на затвердження 3. Затвердження Балансу директором 4. Зберігання Балансу в бухгалтерії

Джерело: сформовано автором

Слід зазначити, що документальне оформлення розрахунків з дебіторами на ТОВ «ЗЕ МЕД» здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства України. Зокрема, Податковий кодекс України визначає необхідність складання первинних документів при здійсненні господарських операцій, а Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" регламентує порядок відображення заборгованості в обліку та звітності.

Таким чином, ефективне документування операцій за розрахунками з дебіторами на підприємстві ТОВ «ЗЕ МЕД» забезпечує достовірність обліку, прозорість розрахунків, а також дозволяє здійснювати дієвий контроль за станом дебіторської заборгованості. Належна організація документообігу сприяє посиленню фінансової дисципліни, мінімізації ризиків несвоєчасного погашення боргів та, відповідно, підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю загалом.

2.3 Методика синтетичного та аналітичного обліку дебіторської заборгованості

Ефективне управління дебіторською заборгованістю є одним з основних завдань бухгалтерського обліку на підприємстві. Для забезпечення належного контролю за розрахунками з покупцями та замовниками на ТОВ «ЗЕ МЕД» застосовується комплексна методика синтетичного та аналітичного обліку.

На рахунку 36 ведеться облік заборгованості покупців за відвантажену продукцію, виконані роботи та надані послуги. За кредитом рахунку 36 відображається виникнення заборгованості, за дебетом – її погашення. Аналітичний облік ведеться за кожним покупцем та замовником.

Додатково на рахунку 38 формується резерв на покриття безнадійної заборгованості. Нарахування резерву відображається за кредитом рахунку 38 у кореспонденції з дебетом рахунку 944 . Списання безнадійної заборгованості за рахунок резерву відображається за дебетом рахунку 38 у кореспонденції з кредитом рахунку 36.

Для деталізованого обліку дебіторської заборгованості на ТОВ «ЗЕ МЕД» застосовується система аналітичних рахунків. Аналітичний облік ведеться в розрізі окремих покупців та замовників, термінів виникнення заборгованості, а також у розрізі документів, на підставі яких виникла заборгованість (рахунки-фактури, накладні тощо).

Дані аналітичного обліку дозволяють оперативно отримувати інформацію про стан заборгованості за кожним контрагентом, виявляти прострочену заборгованість, аналізувати динаміку розрахунків та вживати своєчасні заходи щодо її погашення.

Аналітичний облік дебіторської заборгованості ведеться в розрізі таких аналітичних рахунків: 361, 362 .

Дані аналітичного обліку дебіторської заборгованості узагальнюються

в оборотно-сальдовій відомості, яка використовується для формування звітності та прийняття управлінських рішень.

Для покриття можливих збитків від неповернення дебіторської заборгованості на ТОВ «ЗЕ МЕД» створюється резерв сумнівних боргів. Розмір резерву визначається на основі аналізу платоспроможності кожного дебітора та класифікації заборгованості за ступенем ризику її непогашення.

Формування резерву сумнівних боргів здійснюється щомісячно за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості. Нарахування резерву відображається за кредитом рахунку 38 у кореспонденції з дебетом рахунку 944. У разі визнання заборгованості безнадійною вона списується за рахунок резерву сумнівних боргів. Списання відображається за дебетом рахунку 38 і кредитом рахунку 36.

Таблиця 2.4 – Кореспонденція рахунків з обліку дебіторської заборгованості

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Реалізовано товари медичного призначення	361	702	120000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	702	641	20000
3	Отримано кошти в рахунок погашення заборгованості	311	361	120000

Джерело: сформовано автором

У процесі господарської діяльності ТОВ «ЗЕ МЕД» використовує вексельну форму розрахунків, що дозволяє оптимізувати грошові потоки та забезпечити додаткові гарантії погашення дебіторської заборгованості. Векселі одержані обліковуються на рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» за номінальною вартістю. При цьому методика обліку передбачає використання субрахунків 341 та 342, що забезпечує аналітичний розріз за валютою векселя.

Суттєвою особливістю методики обліку є те, що нараховані відсотки за вексельними операціями, строк сплати яких припадає на наступні періоди, відображаються у складі дебіторської заборгованості за нарахованими

доходами, що забезпечує дотримання принципу нарахування та відповідності доходів і витрат (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Кореспонденція рахунків з обліку операцій з векселями одержаними на ТОВ «ЗЕ МЕД»

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Реалізовано товари медичного призначення	361	702	120000
2	Нараховано податкові зобов'язання з ПДВ	702	641	20000
3	Отримано вексель в рахунок погашення заборгованості	341	361	120000
4	Нараховано відсотки за векселем	373	732	12000
5	Погашено вексель	311	341	120000
6	Отримано відсотки за векселем	311	373	12000
7	Продано вексель третій особі	377	341	118000
8	Відображено втрати від продажу векселя	952	377	2000

Джерело: сформовано автором

На ТОВ «ЗЕ МЕД» застосовується комплексна система обліку дебіторської заборгованості, не пов'язаної з реалізацією товарів медичного призначення. Методологічною основою такого обліку є використання рахунку 37. Систематизація інформації здійснюється в розрізі видів заборгованості, що забезпечує формування релевантної інформації для прийняття управлінських рішень. Значну частку в структурі іншої дебіторської заборгованості підприємства складають розрахунки за виданими авансами постачальникам медичного обладнання та витратних матеріалів. При здійсненні таких операцій особлива увага приділяється коректному відображенню податкового кредиту з ПДВ (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків за виданими авансами на ТОВ «ЗЕ МЕД»

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Перераховано аванс постачальнику	371	311	240000
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644	40000
3	Отримано товари від постачальника	281	631	240000
4	Відображено податковий кредит з ПДВ	644	631	40000
5	Проведено залік заборгованостей	631	371	240000

Джерело: сформовано автором

Суттєве значення в системі обліку має документування розрахунків з підзвітними особами, які здійснюються для забезпечення господарських потреб підприємства, відряджень працівників на виставки медичного обладнання та конференції (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Кореспонденція рахунків з обліку розрахунків з підзвітними особами на ТОВ «ЗЕ МЕД»

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Видано кошти під звіт	372	301	15000
2	Затверджено авансовий звіт про придбання матеріалів	201	372	12500
3	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	372	2500
4	Повернуто невикористану суму в касу	301	372	2500

Джерело: сформовано автором

На ТОВ «ЗЕ МЕД» розроблено та впроваджено науково обґрунтовану методику роботи з безнадійною дебіторською заборгованістю, яка базується на принципах обачності та превалювання сутності над формою. Методика передбачає створення резерву сумнівних боргів на основі класифікації дебіторської заборгованості за термінами непогашення та коефіцієнтами сумнівності (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Кореспонденція рахунків з обліку операцій з безнадійною заборгованістю на ТОВ «ЗЕ МЕД»

№	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
		Дт	Кт	
1	Створено резерв сумнівних боргів	944	38	35000
2	Списано безнадійну заборгованість за рахунок резерву	38	361	32000
3	Відображено списану заборгованість на позабалансовому рахунку	071		32000
4	Надійшла сума від боржника в рахунок погашення списаної заборгованості	311	716	15000
5	Списано з позабалансового обліку частково погашену заборгованість		071	15000
6	Списано з позабалансового обліку безнадійну заборгованість після закінчення терміну позовної давності		071	17000

Джерело: сформовано автором

Впроваджена на підприємстві методика обліку безнадійної заборгованості передбачає систематичний моніторинг стану розрахунків з дебіторами та оцінку їх платоспроможності. Це дозволяє своєчасно виявляти потенційно проблемну заборгованість та вживати превентивних заходів щодо її інкасації.

Таблиця 2.9 – Розрахунок резерву сумнівних боргів на ТОВ «ЗЕ МЕД» станом на 31.12.2023 р.

Період прострочення	Сума заборгованості, грн	Коефіцієнт сумнівності, %	Сума резерву, грн
До 90 днів	45000	0	0
91-180 днів	28000	5	1400
181-365 днів	15000	10	1500
Понад 365 днів	10000	50	5000
Разом	98000	-	7900

Джерело: сформовано автором

Таким чином, розроблена на ТОВ «ЗЕ МЕД» методика обліку дебіторської заборгованості забезпечує комплексний підхід до відображення господарських операцій та формування достовірної інформації для прийняття управлінських рішень. Особлива увага приділяється документуванню операцій та створенню ефективної системи внутрішнього контролю за станом розрахунків з дебіторами.

2.4 Відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства

У сучасних умовах господарювання достовірне відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства набуває особливого значення, оскільки дана інформація є ключовою для прийняття управлінських рішень широким колом користувачів. Методологічні засади формування у фінансовій звітності інформації про дебіторську заборгованість

регламентуються НП(С)БО 1 та НП(С)БО 10 .

Відповідно до НП(С)БО 1, дебіторська заборгованість відображається у фінансовій звітності підприємства насамперед у формі № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». При цьому особлива увага приділяється класифікації дебіторської заборгованості за термінами її погашення на довгострокову та поточну. У балансі довгострокова дебіторська заборгованість відображається у складі необоротних активів у розділі I активу, а поточна – у складі оборотних активів у розділі II активу.

Довгострокова дебіторська заборгованість представлена у балансі за статтею «Довгострокова дебіторська заборгованість» (рядок 1040), яка включає заборгованість фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. До такої заборгованості належать, зокрема, заборгованість орендарів за фінансовою орендою, заборгованість за виданими довгостроковими позиками працівникам, векселі одержані зі строком погашення більше одного року тощо.

Поточна дебіторська заборгованість у балансі відображається за декількома статтями залежно від її виду. Зокрема, у рядку 1125 відображається заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги. Важливо зазначити, що дана стаття відображається за чистою реалізаційною вартістю, тобто за вирахуванням резерву сумнівних боргів. Методика розрахунку чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості може бути представлена наступним чином (табл. 2.10).

Таблиця 2.10 – Розрахунок чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості

Показник	Методика розрахунку
Первісна вартість дебіторської заборгованості	Сума дебіторської заборгованості, що виникла в результаті реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Резерв сумнівних боргів	Розраховується одним із методів: застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості; застосування коефіцієнта сумнівності
Чиста реалізаційна	Первісна вартість дебіторської заборгованості за мінусом

вартість	резерву сумнівних боргів
----------	--------------------------

Джерело: сформовано автором

У рядку 1130 відображається сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів. У рядку 1135 наводиться дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету. Окремо у рядку 1136 виділяється дебіторська заборгованість з податку на прибуток.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів (рядок 1140) включає суму нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо, що підлягають надходженню. У рядку 1155 відображається заборгованість дебіторів, яка не включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів.

Важливим аспектом відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності є її оцінка. Відповідно до НП(С)БО 10, дебіторська заборгованість при первісному визнанні оцінюється за первісною вартістю, яка дорівнює справедливій вартості активів, що підлягають отриманню. У подальшому поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги включається до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, яка визначається як сума поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Інформація про дебіторську заборгованість також розкривається у формі № 5. У розділі IX «Дебіторська заборгованість» наводиться інформація про залишки дебіторської заборгованості, які відображені у складі оборотних активів, зокрема дані про дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги за строками непогашення, інформація про списану дебіторську заборгованість тощо.

Для підвищення аналітичності інформації про дебіторську заборгованість у примітках до фінансової звітності доцільно розкривати наступну інформацію: перелік найбільших дебіторів із зазначенням сум заборгованості; склад і суми статті балансу «Інша дебіторська

заборгованість»; метод формування резерву сумнівних боргів; суми списаної безнадійної заборгованості; суми відсотків, отриманих за затримку платежів дебіторами.

У міжнародній практиці відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності регулюється МСФЗ 7 та МСФЗ 9. Відповідно до цих стандартів, дебіторська заборгованість класифікується як фінансовий актив та оцінюється за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної ставки відсотка. При цьому підприємство повинно визнавати резерв під очікувані кредитні збитки за дебіторською заборгованістю.

Таким чином, достовірне відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства є важливим завданням, яке потребує дотримання вимог національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Особлива увага при цьому має приділятися правильній класифікації дебіторської заборгованості, її оцінці та створенню резерву сумнівних боргів. Розкриття додаткової інформації про дебіторську заборгованість у примітках до фінансової звітності сприяє підвищенню її інформативності та корисності для прийняття управлінських рішень.

Враховуючи те, що ТОВ «ЗЕ МЕД» є суб'єктом мікропідприємництва, особливості відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства мають свою специфіку. Відповідно до НП(С)БО 25, товариство складає Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва за формою № 1-мс та № 2-мс.

У формі № 1-мс інформація про дебіторську заборгованість відображається за статтею 1155, яка об'єднує всі види поточної дебіторської заборгованості підприємства. На відміну від повної форми балансу, у формі № 1-мс не передбачено окремого відображення дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги, за розрахунками з бюджетом, за виданими авансами тощо. Це значно спрощує процес підготовки фінансової звітності, проте дещо знижує її інформативність для користувачів.

Особливістю відображення дебіторської заборгованості у фінансовій

звітності ТОВ «ЗЕ МЕД» як суб'єкта мікро-підприємництва є те, що підприємство може не створювати резерв сумнівних боргів відповідно до НП(С)БО 25. Власне це суттєво спрощує ведення обліку, проте може призвести до завищення вартості активів підприємства у фінансовій звітності при наявності сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.

Для забезпечення достовірності показників фінансової звітності керівництву ТОВ «ЗЕ МЕД» рекомендується запровадити додаткові аналітичні реєстри для деталізації інформації про стан дебіторської заборгованості за її видами та термінами погашення, що дозволить здійснювати ефективний контроль за станом розрахунків з дебіторами навіть при використанні спрощеної форми фінансової звітності.

Важливим аспектом є також те, що при переході ТОВ «ЗЕ МЕД» до категорії малих підприємств (у разі перевищення встановлених критеріїв щодо балансової вартості активів, чистого доходу від реалізації продукції та кількості працівників) виникне необхідність складання фінансового звіту за формою № 1-м, яка передбачає більш детальне розкриття інформації про дебіторську заборгованість. У такому випадку підприємству доведеться адаптувати свою систему обліку для забезпечення формування необхідної інформації.

Таким чином, незважаючи на спрощений порядок відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності суб'єкта мікропідприємництва, ТОВ «ЗЕ МЕД» повинно забезпечити належний рівень аналітичного обліку для ефективного управління дебіторською заборгованістю та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. При цьому важливо враховувати можливість зміни категорії підприємства в майбутньому та бути готовим до переходу на більш деталізовані форми фінансової звітності.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Методичні прийоми аналітичної оцінки дебіторської заборгованості

Оцінка дебіторської заборгованості є важливим елементом фінансового аналізу підприємства, що дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку його ліквідності, фінансової стійкості, ефективності кредитної політики та платоспроможності. Розробка методичних прийомів аналітичної оцінки дебіторської заборгованості спрямована на виявлення структури, динаміки та якості дебіторської заборгованості, її оптимізацію та контроль.

До основних методичних прийомів, що використовуються в аналізі дебіторської заборгованості, належать горизонтальний, вертикальний, факторний аналіз, а також методи коефіцієнтного аналізу, трендовий аналіз і метод порівняння. Кожен із зазначених прийомів має свою специфіку та переваги, що дозволяють забезпечити повну та об'єктивну картину стану та динаміки дебіторської заборгованості. Аналіз дебіторської заборгованості передбачає дослідження наступних складових (рис. 3.1):

Оскільки дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги має найбільшу питому вагу в загальній сумі поточної заборгованості, її аналіз проводиться окремо за допомогою складання аналітичних таблиць.

Горизонтальний аналіз передбачає порівняння показників дебіторської заборгованості за декілька звітних періодів, що дозволяє виявити тенденції її зростання або зниження, оцінити динаміку змін та визначити їх факторні причини. Даний метод дає змогу проаналізувати, як змінюється дебіторська заборгованість в умовах зміни обсягів реалізації, змінної кредитної політики

або платіжної дисципліни дебіторів.

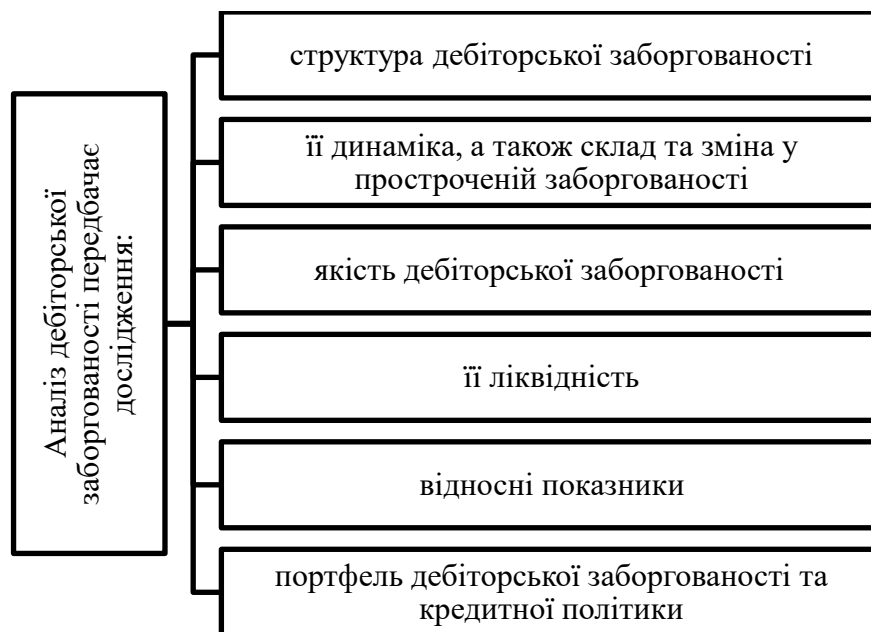

Рис. 3.1 – Складові аналізу дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано автором

Вертикальний аналіз, або структурний, передбачає дослідження структури дебіторської заборгованості, зокрема її розподілу за видами (за товари, роботи, послуги, короткострокова, довгострокова тощо), а також оцінку частки простроченої заборгованості. Це дозволяє визначити, які компоненти дебіторської заборгованості мають найбільший вплив на фінансовий стан підприємства, а також виявити можливі ризики, пов'язані із накопиченням неліквідних активів.

Коефіцієнтний аналіз включає розрахунок фінансових коефіцієнтів, таких як коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, період її погашення та коефіцієнт простроченої заборгованості. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості дозволяє оцінити ефективність управління цим активом, а показник періоду погашення – визначити середній термін повернення дебіторської заборгованості, що безпосередньо впливає на оборотні кошти підприємства. Коефіцієнт простроченої заборгованості показує рівень ризику, пов'язаного з потенційною неплатоспроможністю контрагентів, та дозволяє оперативно реагувати на негативні зміни в кредитній

політиці [11].

Факторний аналіз застосовується для виявлення впливу окремих факторів на зміну дебіторської заборгованості. Серед таких факторів виділяють обсяг реалізації, структуру продажів, кредитну політику та рівень платіжної дисципліни клієнтів. Виявлення та кількісне оцінювання впливу цих факторів дозволяє підприємству оперативно коригувати свою стратегію управління дебіторською заборгованістю та приймати обґрунтовані рішення для покращення платоспроможності.

Трендовий аналіз передбачає оцінку динаміки дебіторської заборгованості у довгостроковій перспективі, що дозволяє визначити загальні тенденції її змін. Цей метод дозволяє визначити стійкість і передбачуваність зміни дебіторської заборгованості, що, в свою чергу, сприяє обґрунтованому прогнозуванню та прийняттю стратегічних рішень у сфері управління активами.

Метод порівняння дозволяє аналізувати показники дебіторської заборгованості у порівнянні з іншими підприємствами галузі. Порівняльний аналіз надає можливість визначити, наскільки ефективно підприємство використовує свої фінансові ресурси у порівнянні з конкурентами, оцінити його позиції на ринку, виявити слабкі та сильні сторони в управлінні дебіторською заборгованістю [11].

Для досягнення глибоких та інформативних висновків у ході аналізу слід ретельно продумати його організацію. Організація роботи передбачає створення ефективної, сталої системи для виконання аналізу, яка включає розробку загальних принципів та порядку проведення аналізу, планування окремих елементів та етапів роботи, матеріальне, методичне і наукове забезпечення, керування процесом, приймання результатів аналізу та контроль за виконанням заходів, спрямованих на покращення діяльності підприємства.

Аналітична діяльність на підприємстві розпочинається з етапу планування, який поділяється на загальний річний план аналітичної роботи з розбивкою на квартали та детальний план (програму) конкретних аналітичних робіт. Загальний план передбачає об'єкти та етапи аналізу, терміни виконання,

а також основні завдання для кожного з них (рис. 3.2).

Рисунок 3.2 – Організаційно-інформаційна модель аналізу дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано автором

На кожному етапі аналізу використання аналітичних таблиць дозволяє досягти конкретної мети. На початковому етапі збирається вихідна інформація, систематизується поточна дебіторська заборгованість, групуються дані та розраховуються проміжні показники. На етапі обробки інформації за допомогою таблиць обчислюються основні показники дебіторської заборгованості. На завершальному етапі в таблиці вносяться

отримані результати аналізу, які дозволяють оцінити динаміку, структуру та стан дебіторської заборгованості [1].

Зібрані матеріали, заповнені таблиці та розрахунки факторного впливу узагальнюються та документуються у вигляді довідок, актів перевірок, аналітичних та доповідних записок, пояснювальних записок до звітів.

Дебіторська заборгованість може бути структурована відповідно до факторів, що впливають на її формування (рис. 3.3):

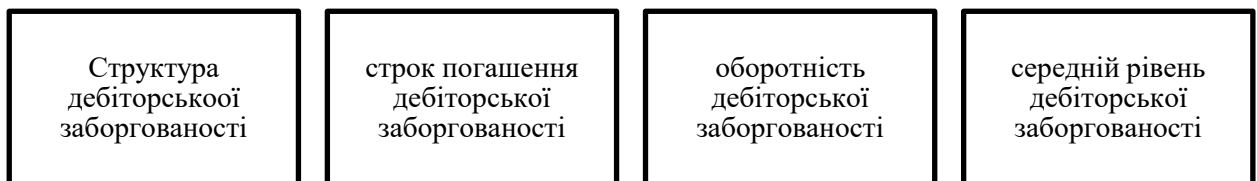

Рис. 3.3 – Структура дебіторської заборгованості відповідно до групи факторів

Джерело: сформовано автором

Процес управління дебіторською заборгованістю на підприємстві включає організацію, регулювання, облік і контроль, що забезпечують ефективне відстеження та аналіз її обсягів.

Детальніше розглянемо систему показників, яка дає змогу оцінити стан дебіторської заборгованості:

1) Абсолютні показники – вартісні показники (грн., тис.грн.), а саме: загальний обсяг дебіторської заборгованості, середня величина дебіторської заборгованості, абсолютні відхилення.

2) Відносні показники

- Структурні показники – частка дебіторської заборгованості в оборотних активах та в загальних активах, відхилення в структурі тощо.

- Динамічні показники: темпи приросту дебіторської заборгованості.

- Показники ефективності – рентабельність, яка демонструє якість управління заборгованістю.

Джерела інформації для аналізу дебіторської заборгованості складають:

- 1) нормативно-законодавчі акти;
- 2) нормативну і планову інформацію, як-от бізнес-план, критичні значення коефіцієнтів, типові договори та контракти;
- 3) організаційно-розпорядчі документи, що регламентують облік.

Основу інформаційного забезпечення для аналізу дебіторської заборгованості складають (рис. 3.4):

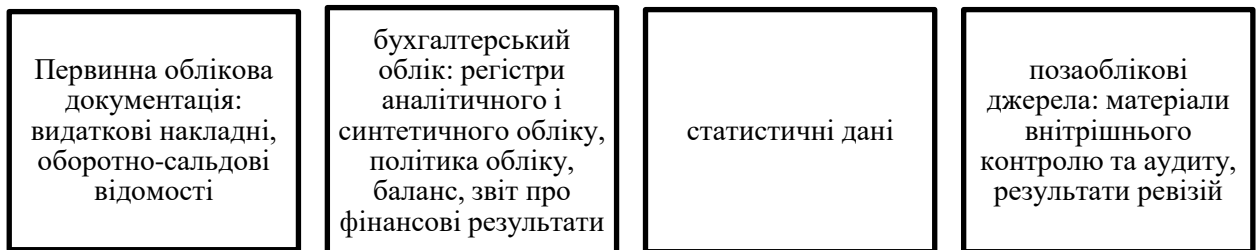

Рис. 3.4 – Складові інформаційного забезпечення для аналізу дебіторської заборгованості

Джерело: сформовано автором

Методи обробки економічної інформації для оцінки дебіторської заборгованості охоплюють:

- 1) Економіко-логічні (традиційні) методи
 - порівняльний метод – зіставлення показників дебіторської заборгованості з даними попередніх періодів;
 - метод ланцюгових підстановок і метод різниць – оцінка впливу змін у структурі та обсязі дебіторської заборгованості;
 - індексний метод – визначення впливу змін на структуру заборгованості.
- 2) Економіко-математичні методи:
 - економіко-статистичні методи, як-от кореляційний аналіз, для виявлення зв'язку між обсягом дебіторської заборгованості та іншими показниками [1].

Останній блок аналітичного процесу представлений методичними прийомами узагальнення та реалізації отриманих результатів.

3.2. Аналітична оцінка структури і динаміки дебіторської заборгованості

Аналітична оцінка структури і динаміки дебіторської заборгованості дозволяє оптимізувати управління борговими активами підприємства та підвищити ефективність його фінансової діяльності. Аналітична оцінка структури і динаміки дебіторської заборгованості — це процес аналізу фінансових показників, спрямований на дослідження складу, змін та тенденцій у заборгованості, що виникає перед підприємством з боку контрагентів.

Проаналізуємо дебіторську заборгованість підприємства та розглянемо склад дебіторської заборгованості.

Проаналізуємо дебіторську заборгованість на кінець періоду, а також її структуру та динаміку які наведені в таблиці 3.1 та рис 3.2.

Таблиця 3.1 – Динаміка структури дебіторської заборгованості за 2021-2023 роки на ТОВ «ЗЕ МЕД» на кінець періоду

Дебіторська заборгованість	На 31.12.2021		На 31.12.2022		На 31.12.2023	
	Грн.	% до підсумку	Грн.	% до підсумку	Тис. Грн.	% до підсумку
За товари, роботи, послуги	423445,82	87,91	189109,22	25,52	152310,44	59,18
З бюджетом за ПДФО		0,00	16 453,96	2,22	5140,39	2,00
З бюджетом за ВЗ		0,00	920,77	0,12	470,89	0,18
З бюджетом за ПДВ	13261,00	2,75	64589,00	8,72	81 956,00	31,84
За виданими авансами в національній валюті	31022,96	6,44	24 651,94	3,33	3 023,94	1,17
За виданими авансами в іноземній валюті	9823,46	2,04	441 150,09	59,53	9 823,46	3,82
Розрахунки з митницею	4106,91	0,85	4144,54	0,56	4643,16	1,80
Разом	481660,15	100,00	741019,52	100,00	257368,28	100,00

Джерело: сформовано автором

Аналіз даних таблиці 3.1 свідчить про ряд суттєвих змін у структурі дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» протягом 2021-2023 років. Частка дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги зменшилася з 87,91% у 2021 році до 59,18% у 2023 році, що свідчить про покращення стану розрахунків з покупцями та замовниками. Значно зросла частка дебіторської заборгованості з бюджетом за ПДВ - з 2,75% у 2021 році до 31,84% у 2023 році. Таке збільшення викликане зростанням імпорту підприємства та відповідним накопиченням податкового кредиту з ПДВ.

Питома вага дебіторської заборгованості за виданими авансами в іноземній валюті суттєво зросла у 2022 році до 59,53%, але у 2023 році знизилася до 3,82%, що свідчить про необхідність попередньої сплати рахунків з іноземними постачальниками у 2022 році та їх відтермінування у 2023 році. Частка дебіторської заборгованості за виданими авансами в національній валюті скоротилася з 6,44% у 2021 році до 0,18% у 2023 році, що вказує на зменшення авансування вітчизняних постачальників. Більш наглядно структура дебіторської заборгованості представлено в рис.3.5.

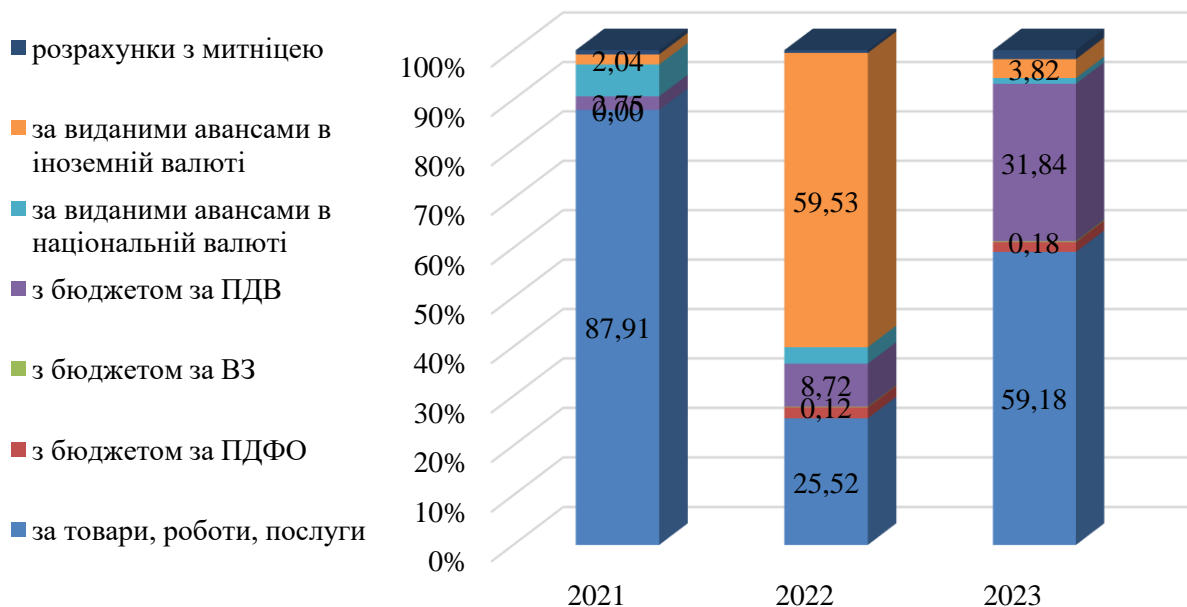

Рисунок 3.5 – Структура дебіторської заборгованості за 2021-2023 роки, %

Джерело: сформовано автором

Отже, структура дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» зазнала значних змін протягом аналізованого періоду, що відображає особливості поточної господарської діяльності підприємства. Розглянемо показники динаміки дебіторської заборгованості в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Динаміка дебіторської заборгованості за 2021-2023 роки на ТОВ «ЗЕ МЕД» на кінець періоду, грн

Дебіторська заборгованість	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
				Абс, грн	Відносне, %
за товари, роботи, послуги	423445,82	189 109,22	152310,44	-271135,38	-64,03
з бюджетом за ПДФО	0	16 453,96	5140,39	5140,39	-
з бюджетом за ВЗ	0	920,77	470,89	470,89	-
з бюджетом за ПДВ	13261	64589	81 956,00	68695	518,02
за виданими авансами в національній валюті	31022,96	24 651,94	3 023,94	-27999,02	-90,25
за виданими авансами в іноземній валюті	9823,46	441 150,09	9 823,46	0	0,00
розрахунки з митницею	4106,91	4144,54	4643,16	536,25	13,06
Разом	481660,15	741019,52	257368,28	-224291,87	-46,57

Джерело: сформовано автором

Аналізуючи дані таблиці 3.2, можна виділити наступні тенденції. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги скоротилася на 271 135,38 грн або на 64,03% протягом 2021-2023 років. Це свідчить про погіршення розрахунків з покупцями та замовниками і може свідчити про зниження обсягів діяльності підприємства. Заборгованість з бюджетом за ПДВ навпаки зросла на 68 695 грн або у 5,18 рази. Таке значне збільшення може бути пов'язане з нарощуванням закупівель та накопиченням податкового кредиту. Дебіторська заборгованість за виданими авансами в національній валюті скоротилася на 27 999,02 грн або на 90,25%, що свідчить про зменшення авансування вітчизняних постачальників.

Дебіторська заборгованість за виданими авансами в іноземній валюті залишилася незмінною, що може бути пов'язано зі стабільністю розрахунків з іноземними контрагентами.

Загалом сума дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» скоротилася на 224 291,87 грн або на 46,57% протягом 2021-2023 років. Таке суттєве зменшення свідчить про погіршення фінансового стану підприємства та необхідність вжиття заходів з управління дебіторською заборгованістю.

Розглянемо більш детально склад дебіторської заборгованості з покупцями підприємства станом на кінець року (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Аналіз стану дебіторської заборгованості з покупцями за 2021-2023 роки на ТОВ «ЗЕ МЕД» на кінець періоду, грн

Роки	Усього на кінець звітного періоду	У тому числі за часом виникнення				
		до одного місяця	від одного до трьох місяців	від трьох до шести місяців	від шести місяців до року	понад один рік
2021	423445,82	46 530,00	61535	3 130,00	202630	109 620,82
2022	189 109,22	16989,6	17530	0	29908	124681,62
2023	152310,44	16500	0	3040,82	0	132769,62

Джерело: сформовано автором

Аналіз даних таблиці 3.3 дозволяє зробити наступні висновки. Протягом 2021-2023 років спостерігається стійка тенденція до зменшення загальної суми дебіторської заборгованості з покупцями - з 423 445,82 грн у 2021 році до 152 310,44 грн у 2023 році, що свідчить про погіршення стану розрахунків з контрагентами.

Протягом аналізованого періоду спостерігається суттєве скорочення обсягів дебіторської заборгованості з коротшими строками погашення (до 3 місяців), що свідчить про посилення вимог до покупців щодо термінів оплати, а також про відмову від співпраці з ненадійними контрагентами.

Водночас зросла частка заборгованості у строках від 6 місяців до 1 року, що є негативною тенденцією, оскільки збільшує ризик її непогашення.

Для більш детального аналізу динаміки стану дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» розглянемо зміну її структури за строками виникнення (таблиця 3.4).

Таблиця 3.4 – Аналіз структури дебіторської заборгованості з покупцями за 2021-2023 роки на ТОВ «ЗЕ МЕД» на кінець періоду, %

Роки	Усього на кінець звітнього періоду	У тому числі за часом виникнення				
		до одного місяця	від одного до трьох місяців	від трьох до шести місяців	від шести місяців до року	понад один рік
2021	100,00	10,99	14,53	0,74	47,85	25,89
2022	100,00	8,98	9,27	0,00	15,82	65,93
2023	100,00	10,83	0,00	2,00	0,00	87,17

Джерело: сформовано автором

Частка дебіторської заборгованості з терміном до 3 місяців скоротилася з 25,52% у 2021 році до 10,83% у 2023 році, що свідчить про зменшення обсягів короткострокової заборгованості. Водночас частка дебіторської заборгованості зі строком понад 1 рік різко зросла з 25,89% у 2021 році до 87,17% у 2023 році. Така висока питома вага простроченої заборгованості є негативним фактором, який значно підвищує ризики її непогашення.

Частка дебіторської заборгованості зі строком від 6 місяців до 1 року скоротилася з 47,85% у 2021 році до 0% у 2023 році, що в цілому є позитивною тенденцією. Дебіторська заборгованість зі строком від 3 до 6 місяців становила незначну частку впродовж усього аналізованого періоду.

Таким чином, проведений аналіз структури дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» за строками її виникнення виявив стійку тенденцію до зростання частки простроченої заборгованості, що є загрозовим сигналом для фінансового стану підприємства.

Останнім кроком розглянемо списання безнадійної заборгованості. За даними підприємства списання заборгованості протягом 2021-2023 років не відбувалося, резерв сумнівних боргів також не створювалося.

3.3 Аналіз ефективності управління дебіторською заборгованістю, оцінка ризиків та шляхи підвищення ефективності управління

Встановлення термінів надання кредиту клієнтам є одним із аспектів контролю дебіторської заборгованості. Тривалість кредитного періоду безпосередньо впливає на витрати і доходи, пов'язані з дебіторською заборгованістю. Жорсткі кредитні умови дозволяють компанії мінімізувати обсяги інвестицій у дебіторську заборгованість і знизити ризик втрат через безнадійні борги, однак це може обмежити продажі, зменшити прибуток і викликати незадоволення покупців.

З іншого боку, надто лояльні умови кредитування можуть призвести до збільшення обсягів продажів і підвищення доходів, але також підвищують ймовірність збільшення частки простроченої заборгованості, оскільки неефективні клієнти можуть затримувати платежі. Розширення термінів кредиту може бути доречним для стимулювання продажів, особливо якщо компанія має надлишкові запаси або займається сезонними товарами.

Перед наданням кредиту варто ретельно оцінити фінансовий стан покупця і, за можливості, отримати рейтингову інформацію від консультативних компаній. Слід уникати значної дебіторської заборгованості з високим рівнем ризику, наприклад, у випадках, коли покупці працюють у нестабільних галузях або економічно несприятливих регіонах. Крім того, слід класифікувати дебіторські рахунки за строками оплати (розташовувати їх за давністю від дати виставлення рахунку), щоб вчасно виявляти покупців, які порушують умови оплати, і накладати штрафи за прострочені платежі.

До основних методів зниження ризику неповернення дебіторської заборгованості належать кредитне страхування та факторинг. Приймаючи рішення про страхування кредитів, важливо оцінити можливі втрати від неплатежів, здатність компанії протистояти цим втратам і витрати на страхування. Використання факторингу також потребує аналізу аналогічних

факторів, як і при виборі страхування кредитів.

Продовжуючи аналіз дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД», розглянемо її динаміку у співвідношенні до загальної величини активів та оборотних активів підприємства (таблиця 3.5).

Таблиця 3.5 – Динаміка частки дебіторської заборгованості в загальних активах та оборотних активах за 2021-2023 роки на ТОВ «ЗЕ МЕД» на кінець періоду, тис грн.

Показники	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
				Абс.	Відносн е, %
Дебіторська заборгованість	474,7	741	257,4	-217,3	-45,78
Оборотні активи	3187	2875,1	3162,7	-24,3	-0,76
Активи	3200,3	2875,1	3198,5	-1,8	-0,06
Частка дебіторської заборгованості в оборотних активах	14,89	25,77	8,14	-6,76	-
Частка дебіторської заборгованості з загальних активів	14,83	25,77	8,05	-6,79	-

Джерело: сформовано автором

Абсолютна величина дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» зменшилася з 474,7 тис. грн у 2021 році до 257,4 тис. грн у 2023 році, тобто на 45,78%. При цьому частка дебіторської заборгованості в оборотних активах скоротилася з 14,89% до 8,14%, а в загальних активах – з 14,83% до 8,05%. Зазначені зміни відбулися на тлі незначного скорочення загальної величини оборотних активів (-0,76%) та практично незмінного рівня сукупних активів (-0,06%) протягом 2021-2023 років.

Таким чином, попри зниження абсолютного обсягу дебіторської заборгованості, її частка в структурі активів ТОВ «ЗЕ МЕД» залишається достатньо високою.

Процес аналізу ефективності політики та практик підприємства щодо контролю, регулювання та повернення коштів, які належать йому від покупців, клієнтів або інших контрагентів відбувається через оцінку управління

дебіторської заборгованості. Оцінка управління дебіторською заборгованістю за 2021-2023 роки на ТОВ «ЗЕ МЕД» представлено в таблиці 3.6:

Таблиця 3.6 – Оцінка управління дебіторської заборгованості за 2021-2023 роки на ТОВ «ЗЕ МЕД», тис грн.

Показники	Формула для розрахунку	2021	2022	2023	Відхилення 2023/2021	
					Абс.	Відносна, %
Дебіторська заборгованість на початок періоду	ДЗп	527,6	474,7	741	213,4	40,45
Дебіторська заборгованість на кінець періоду	ДЗк	474,7	741	257,4	-217,3	-45,78
Середня дебіторська заборгованість	$\text{ДЗсер} = \frac{\text{ДЗк} + \text{ДЗп}}{2}$	501,15	607,85	499,2	-1,95	-0,39
Чистий дохід	ЧД	4756,3	4424	4517,8	-238,5	-5,01
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$\text{Одз} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ДЗсер}}$	9,49	7,28	9,05	-0,44	-4,64
Строк погашення дебіторської заборгованості (днів)	Тривалість періоду / Одз	37,93	49,46	39,78	1,85	4,87
Кредиторська заборгованість на початок періоду	КЗп	797,2	1626,5	954	156,8	19,67
Кредиторська заборгованість на кінець періоду	КЗк	1626,5	954	951,4	-675,1	-41,51
Середня кредиторська заборгованість	$\text{КЗсер} = \frac{\text{КЗк} + \text{КЗп}}{2}$	1211,85	1290,25	952,7	-259,15	-21,38
Собівартість	С	2837,8	2973,4	2791,2	-46,6	-1,64
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$\text{Окз} = \frac{\text{С}}{\text{КЗсер}}$	2,34	2,30	2,93	0,59	25,11
Строк погашення кредиторської заборгованості (днів)	Тривалість періоду / Окз	153,73	156,22	122,88	-30,86	-20,07

Джерело: сформовано автором

Дані свідчать, що дебіторська заборгованість на кінець 2023 року

скоротилась на 45,78% порівняно з 2021 роком, що є позитивною тенденцією. Середня дебіторська заборгованість практично не змінилась (-0,39%), що свідчить про відносну стабільність роботи з дебіторами.

Варто також детальніше розглянути коефіцієнт оборотності - що є фінансовим показником, який відображає скільки разів за певний період (зазвичай рік) підприємство перетворює свою дебіторську заборгованість у грошові кошти. Даний показник свідчить про ефективність управління боргами клієнтів та здатність підприємства отримувати кошти від продажу продукції або послуг у кредит.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості за аналізований період зменшився на 4,64% - з 9,49 обертів у 2021 році до 9,05 обертів у 2023 році, що означає, що в 2023 році дебіторська заборгованість здійснювала 9,05 обертів, тобто погашалась в середньому за 39,78 днів, що на 1,85 днів довше, ніж у 2021 році. Таке уповільнення оборотності дебіторської заборгованості може негативно впливати на фінансову стійкість підприємства.

Аналізуючи показники кредиторської заборгованості, слід відзначити, що кредиторська заборгованість на кінець 2023 року зменшилась на 41,51% порівняно з 2021 роком. Середня кредиторська заборгованість також знизилась на 21,38%. При цьому коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс на 25,11% – з 2,34 обертів у 2021 році до 2,93 обертів у 2023 році (рис. 3.6).

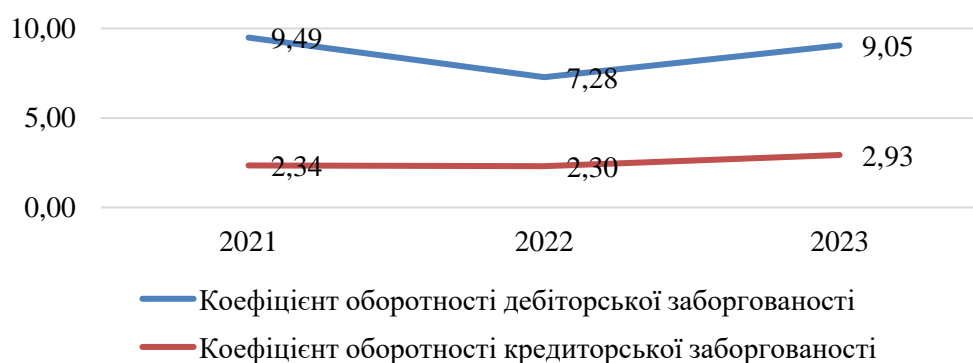

Рисунок 3.6 – Динаміка коефіцієнта оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості

Джерело: сформовано автором

Відповідно, строк погашення кредиторської заборгованості скоротився на 20,07% – з 153,73 днів у 2021 році до 122,88 днів у 2023 році. Тобто можна говорити про підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю на підприємстві.

Отже, коефіцієнт оборотності є важливим показником для оцінки ефективності управління борговими активами підприємства та його фінансової стійкості. Оптимальне значення залежить від специфіки галузі, умов реалізації продукції та кредитної політики підприємства.

Загалом проведений аналіз вказує на позитивні тенденції в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю на ТОВ «ЗЕ МЕД». Зокрема, спостерігається скорочення дебіторської заборгованості при деякому уповільненні її оборотності, а також зменшення кредиторської заборгованості при прискоренні її оборотності. Такі зміни свідчать про підвищення ефективності управління оборотним капіталом підприємства та його фінансової стійкості.

Для визначення впливу оборотності дебіторської заборгованості на чистий дохід підприємства скористаємося наступною моделлю:

$$ЧД = Одз \times ДЗсер \quad (3.1)$$

де:

ЧД – чистий дохід, тис. грн.;

Одз – коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;

ДЗсер – середня дебіторська заборгованість, тис. грн.

Для розрахунку впливу кожного фактору на зміну чистого доходу застосуємо наступні формули:

$$\Delta ЧД(Одз) = Одз1 \times ДЗсер0 - Одз0 \times ДЗсер0 \quad (3.1)$$

$$\Delta ЧД(ДЗсер) = Одз1 \times ДЗсер1 - Одз1 \times ДЗсер0 \quad (3.1)$$

де:

Одз0, Одз1 – коефіцієнти оборотності дебіторської заборгованості у базовому та звітному періодах відповідно

ДЗсер0, ДЗсер1 – середня дебіторська заборгованість у базовому та

звітному періодах відповідно.

Розрахуємо вплив оборотності дебіторської заборгованості на чистий дохід для 2022 та 2023 років.

Для 2022 року:

Вплив зміни коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості:

$$\Delta\text{ЧД}(\text{Одз}) = 7,28 \times 501,15 - 9,49 \times 501,15 = 3648,888 - 4756,300 = -1107,412 \text{ грн}$$

Вплив зміни середньої дебіторської заборгованості:

$$\Delta\text{ЧД}(\text{ДЗсер}) = 7,28 \times 607,85 - 7,28 \times 501,15 = 4424,000 - 3648,888 = 775,112 \text{ грн}$$

Загальна зміна чистого доходу:

$$\Delta\text{ЧД} = -1107,412 + 775,112 = -332,300 \text{ грн.}$$

Для 2023 року:

Вплив зміни коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості:

$$\Delta\text{ЧД}(\text{Одз}) = 9,05 \times 607,85 - 7,28 \times 607,85 = 5501,042 - 4424,000 = 1077,042 \text{ грн}$$

Вплив зміни середньої дебіторської заборгованості:

$$\Delta\text{ЧД}(\text{ДЗсер}) = 9,05 \times 499,2 - 9,05 \times 607,85 = 4517,760 - 5501,042 = -983,282 \text{ грн}$$

$$\Delta\text{ЧД} = \Delta\text{ЧД}(\text{Одз}) + \Delta\text{ЧД}(\text{ДЗсер})$$

$$\Delta\text{ЧД} = 1077,042 + (-983,282) = 93,8 \text{ грн}$$

Таким чином у 2022 році зміна оборотності дебіторської заборгованості спричинила зменшення чистого доходу на 332,3 тис. грн. У 2023 році зміна оборотності дебіторської заборгованості спричинила збільшення чистого доходу на 93,8 тис. грн.

Розглянемо АВС аналіз дебіторської заборгованості з 2023 рік (Додаток Д). На основі накопиченої частки встановлено групи А, В та С [4]:

- Група А (80% накопиченої частки) – 16 дебіторів.
- Група В (15% накопиченої частки) – 12 дебіторів.
- Група С (5% накопиченої частки) – 13 дебіторів.

Для проведення XYZ-аналізу було розраховано коефіцієнт варіації для кожного дебітора. На основі отриманих значень коефіцієнта варіації визначено групи X, Y та Z:

- Група X (коефіцієнт варіації до 10%) – 3 дебітори.
- Група Y (коефіцієнт варіації 10-25%) – 6 дебіторів.
- Група Z (коефіцієнт варіації понад 25%) – 32 дебітора.

Отже, в результаті проведеного ABC та XYZ-аналізу отримано наступну матрицю (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Матриця ABC та XYZ-аналізу дебіторів за 2023 рік

	X	Y	Z
A	2	3	11
B	2	3	7
C	0	3	10

Джерело: сформовано автором

Група А включає 16 найбільших дебіторів, на яких припадає 79,35% загального обсягу відвантажень. Серед них 2 дебітора групи X, 3 дебітори групи Y, 11 дебіторів групи Z; група потребує найбільшої уваги та ретельного контролю.

Група В включає 12 дебіторів, на яких припадає 14,54% відвантажень. Серед них 2 дебітора групи X, 3 дебітори групи Y, 7 дебіторів групи Z. Дана група також вимагає постійного моніторингу.

Група С включає 13 дебіторів, на яких припадає 6,11% відвантажень. Серед них 3 дебітори групи Y, 10 дебіторів групи Z. Група С є найменш пріоритетною, проте потребує періодичного контролю.

Переважає більшість дебіторів (32 з 41) належать до групи Z, що свідчить про високу варіативність обсягів відвантажень та нерівномірність надходження коштів від даних контрагентів. Це вимагає застосування більш гнучких та індивідуальних підходів до управління дебіторською заборгованістю.

Лише 3 з 41 дебіторів (7,3%) належать до групи X, тобто характеризуються стабільністю обсягів відвантажень. Можемо говорити про

те, що це найбільш надійні контрагенти, з якими доцільно підтримувати довгострокові відносини (таблиця 3.8).

Таблиця 3.8 – Матриця ABC та XYZ-аналізу дебіторів ТОВ «ЗЕ МЕД» за 2023 рік

	X	Y	Z
A	СУЧАСНІ ДІАГНОСТИЧНІ СИСТЕМИ ТОВ	БРИГІД ТОВ, ГЕНЕЗИС МЦ ТОВ, ЛАЙФ СКАН ТОВ	ЗНАЙКО М.О. ФОП, ВІННИЦЬКА МКЛ ШМД КНП, КОНОТОПСЬКА ЦРЛ, ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ДИТЯЧИЙ МЕДИЧНИЙ ЦЕНТР, КАНІВСЬКА БЛ КНП, КОРЮКІВСЬКА ЦРЛ КНП, МІРУМ ТОВ, ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МІСЬКИЙ ЛДЦ, ОКСФОРД МЕДІКАЛ КЛІНІКА ТОВ
B	ЛІКИ ПОЛТАВЩИНИ ТОВ, ЛАЙФ ПАРК МЕДІКАЛ ЦЕНТР ТОВ	МДЦ ЕКСПЕРТ-ЖИТОМИР ТОВ, ГЕМО МЕДИКА ХАРКІВ ТОВ, МЕДСАН ПП	ДЖИБІЕЛЬ КЛІНІК ТОВ, ЗНАЙКО ЄВГЕНІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ ФОП, ЗЕЛІНСЬКА І.І. ФОП, ФАРМА-ЛИТ ПП, ВОЗНЕСЕНСЬКА БЛ КНП ВМР КП, ПРИКАРПАТСЬКИЙ ЦЯМ ТОВ, М.Б. ТОВ
C	-	ПРОДІАГНОСТИК ПП ТОВ, ПРОДІАГНОСТИК ЦЕНТР ТОВ, ЕКОДНІПРО ТОВ	ЕКОМЕД ТОВ, КОМПОНЕНТИ ТІ ТОВ, ОСАН 2022 ТОВ, СІВЧЕНКО РУСЛАН ФОП, ФАРМІКС ФІРМА ПП, ПРОДІАГНОСТИК ХГ ТОВ, СКАНДІАГНОСТИКА ТОВ, АПТЕКА № 182 ЧОР КП, ЮЖ-УКРМЕДТЕХ ДЦ ТОВ, МРТ ЕЛІТ ТОВ, ЄВРОКЛІНІК МЦ ТОВ, ОЛЕКСАНДРІВСЬКА КЛ м. КИЄВА КНП

Джерело: сформовано автором

Отримані результати ABC та XYZ-аналізу дозволяють ТОВ «ЗЕ МЕД» розробити диференційовану кредитну політику, застосовувати різні інструменти управління дебіторською заборгованістю відповідно до групи, до якої належить той чи інший дебітор. Це сприятиме підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю та оптимізації грошових потоків підприємства.

Результати проведеного аналізу управління дебіторською заборгованістю на ТОВ «ЗЕ МЕД» дають змогу говорити про наявність певних проблемних аспектів в даному напрямі, що актуалізує необхідність розробки

відповідних заходів щодо підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю на підприємстві.

Так, аналіз показав, що хоча дебіторська заборгованість на кінець 2023 року скоротилась на 45,78% порівняно з 2021 роком, проте спостерігається уповільнення її оборотності. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості знизився з 9,49 обертів у 2021 році до 9,05 обертів у 2023 році, що спричинило збільшення тривалості обороту дебіторської заборгованості на 1,85 днів. І власне такий стан справ негативно впливає на фінансовий стан підприємства, адже сповільнення інкасації дебіторської заборгованості призводить до вилучення коштів з господарського обороту та зростання потреби у додатковому фінансуванні.

Певною мірою це може бути пов'язано з посиленням конкуренції на ринку та необхідністю надання довших відстрочок платежів для утримання клієнтів. Проте, на нашу думку, ТОВ «ЗЕ МЕД» необхідно вживати заходи з метою підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю.

На основі проведеного дослідження пропонуємо наступні напрями удосконалення управління дебіторською заборгованістю на ТОВ «ЗЕ МЕД».

1. Вдосконалення кредитної політики підприємства, при якому доцільно переглянути умови надання відстрочок платежів клієнтам з метою їх оптимізації. Зокрема, можливо скоротити максимальний термін надання комерційного кредиту, ввести систему штрафів та пені за порушення термінів оплати, диференціювати умови кредитування залежно від платоспроможності контрагента тощо. Таке вдосконалення призведе до прискорення інкасації дебіторської заборгованості та знизити ризики її непогашення.

2. Посилення претензійно-позовної роботи з дебіторами, а саме необхідно активізувати претензійну роботу з боржниками, які допускають прострочення платежів. Доцільно застосовувати комплекс заходів, включаючи надсилання письмових попереджень, здійснення телефонних переговорів, направлення претензій. У разі відсутності результату від даних заходів варто розглядати питання щодо звернення до суду з позовними вимогами. Регулярна

та наполеглива робота з дебіторами сприятиме скороченню безнадійної заборгованості.

3. Впровадження сучасних інформаційних технологій управління дебіторською заборгованістю. Для цього доцільно автоматизувати окремі процеси управління дебіторською заборгованістю, запровадивши відповідне програмне забезпечення, що дасть змогу оперативно відстежувати стан розрахунків з контрагентами, своєчасно виявляти прострочену заборгованість, формувати графіки платежів, здійснювати аналітику тощо. Крім того, автоматизація сприятиме підвищенню ефективності комунікацій з дебіторами.

4. Диверсифікація джерел фінансування. З метою зниження залежності від дебіторської заборгованості як джерела фінансування діяльності підприємства, доцільно розглянути можливість залучення альтернативних джерел, наприклад, банківського кредитування, факторингу, фінансового лізингу тощо, факторинг зменшить потребу в оборотних коштах, підвищити ліквідність і платоспроможність підприємства.

5. Розвиток системи мотивації працівників, відповідальних за управління дебіторською заборгованістю. Впровадження системи матеріального та нематеріального стимулювання працівників, діяльність яких пов'язана з роботою з дебіторами, сприятиме підвищенню їх зацікавленості в ефективному виконанні своїх обов'язків, а отже, й покращенню показників управління дебіторською заборгованістю в цілому.

Реалізація запропонованих заходів дозволить ТОВ «ЗЕ МЕД» підвищити ефективність управління дебіторською заборгованістю, що, в свою чергу, позитивно вплине на фінансову стійкість та ліквідність підприємства. Впровадження сучасних методів та інструментів управління дебіторською заборгованістю сприятиме оптимізації її обсягів, скороченню тривалості інкасації та зниженню ризиків неповернення боргів.

ВИСНОВКИ

У межах кваліфікаційної магістерської роботи було вирішено наукові завдання та розроблено рекомендації для вдосконалення організації та методичного забезпечення обліку та аналізу дебіторської заборгованості. На основі отриманих результатів сформульовано наступні висновки:

1. Дебіторська заборгованість є складовим елементом оборотних активів підприємства, що безпосередньо впливає на його фінансову стабільність та ліквідність. Розкрито сутність та економічну природу дебіторської заборгованості як суми боргів, що належать підприємству від юридичних та фізичних осіб за надані товари, виконані роботи або послуги.

2. Обґрунтовано класифікацію дебіторської заборгованості за різними критеріями, зокрема: за строками погашення (поточна та довгострокова), за видами (товарна, векселями, з бюджетом, з підзвітними особами тощо), за ризиками виникнення (сумнівна та безнадійна). Така деталізація дебіторської заборгованості дозволяє ефективно управляти нею та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

3. Проаналізовано нормативно-правове регулювання обліку дебіторської заборгованості в Україні, що здійснюється на основі національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, податкового законодавства та інших нормативно-правових актів. Виявлено певну невідповідність окремих законодавчих норм міжнародним стандартам, що ускладнює уніфікацію обліку дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах.

4. Досліджено наукові підходи до обліку та аналізу дебіторської заборгованості, запропоновано авторське визначення поняття «ефективне управління дебіторською заборгованістю» як комплексу обліково-аналітичних дій, спрямованих на оптимізацію розміру дебіторської заборгованості, мінімізацію ризиків її непогашення та забезпечення стабільного фінансового стану підприємства.

5. На ТОВ «ЗЕ МЕД» облікова політика щодо дебіторської заборгованості визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку, що застосовуються підприємством. Ключовими елементами облікової політики ТОВ «ЗЕ МЕД» щодо дебіторської заборгованості є: визнання дебіторської заборгованості (підприємство визнає дебіторську заборгованість активом, коли стає стороною договору та внаслідок цього має юридичне право отримати грошові кошти або інші активи), оцінка дебіторської заборгованості (поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги відображається за первісною вартістю. Довгострокова дебіторська заборгованість оцінюється за теперішньою вартістю майбутніх грошових потоків), класифікація дебіторської заборгованості (ТОВ «ЗЕ МЕД» поділяє дебіторську заборгованість на поточну (до 12 місяців) та довгострокову (понад 12 місяців), а також виділяє сумнівну та безнадійну заборгованість), документування операцій з дебіторами (первинними документами є договори, накладні, рахунки-фактури, акти виконаних робіт/наданих послуг, векселі тощо. Облік ведеться в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку), інвентаризація дебіторської заборгованості (проводиться щорічно станом на кінець звітного року для виявлення простроченої та сумнівної заборгованості).

6. Документування операцій з дебіторською заборгованістю на ТОВ «ЗЕ МЕД» здійснюється за допомогою первинних документів, що підтверджують факт виникнення заборгованості. До основних первинних документів належать: договори поставки продукції, надання послуг – фіксують умови та строки здійснення розрахунків, накладні, рахунки-фактури – підтверджують факт продажу продукції, товарів, робіт, послуг, акти приймання-передачі виконаних робіт, наданих послуг – підтверджують факт виконання зобов'язань, векселі, що видаються дебіторами замість грошових коштів, платіжні доручення, виписки банку – підтверджують факт надходження коштів від дебіторів, акти звірки заборгованості – документально підтверджують стан розрахунків, акти списання безнадійної заборгованості – підтверджують факт списання безнадійної заборгованості.

7. Синтетичний облік дебіторської заборгованості на ТОВ «ЗЕ МЕД» ведеться на рахунках 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та 37 «Розрахунки з різними дебіторами». За дебетом рахунків відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення. Аналітичний облік дебіторської заборгованості на ТОВ «ЗЕ МЕД» ведеться в розрізі окремих дебіторів, строків виникнення, видів заборгованості. На ТОВ «ЗЕ МЕД» також ведеться аналітичний облік сумнівної та безнадійної заборгованості. Регістри аналітичного обліку (картки, оборотно-сальдові відомості) дозволяють деталізувати інформацію про дебіторську заборгованість, її структуру та динаміку, що сприяє ефективному управлінню розрахунками.

8. Інформація про дебіторську заборгованість ТОВ «ЗЕ МЕД» знаходить своє відображення у таких формах фінансової звітності: Звіт про фінансовий стан, Звіт про сукупний дохід. Як суб'єкт мікро підприємства, ТОВ «ЗЕ МЕД» подає фінансову звітність у спрощеному вигляді відповідно до НП(С)БО 25.

9. Для комплексної аналітичної оцінки дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» використовуються наступні методичні прийоми: горизонтальний та вертикальний аналіз – дозволяє оцінити структуру та динаміку дебіторської заборгованості, коефіцієнтний аналіз – дає змогу визначити ефективність управління дебіторською заборгованістю (оборотність, період інкасації тощо), факторний аналіз – виявляє основні чинники, що впливають на розмір та структуру дебіторської заборгованості, аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості – оцінює збалансованість фінансових потоків, аналіз структури за строками непогашення – дозволяє виявити прострочену та сумнівну заборгованість.

10. Аналіз структури дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» за 2021-2023 роки дозволив виявити наступні тенденції: сума дебіторської заборгованості ТОВ «ЗЕ МЕД» скоротилася на 224 291,87 грн або на 46,57% протягом 2021-2023 років. Протягом аналізованого періоду спостерігається

суттєве скорочення обсягів дебіторської заборгованості з коротшими строками погашення (до 3 місяців), що свідчить про посилення вимог до покупців щодо термінів оплати, а також про відмову від співпраці з ненадійними контрагентами.

11. Проведений аналіз вказує на позитивні тенденції в управлінні дебіторською та кредиторською заборгованістю на ТОВ «ЗЕ МЕД». Зокрема, спостерігається скорочення дебіторської заборгованості при деякому уповільненні її оборотності, а також зменшення кредиторської заборгованості при прискоренні її оборотності. Такі зміни свідчать про підвищення ефективності управління оборотним капіталом підприємства та його фінансової стійкості. Отримані результати ABC та XYZ-аналізу дозволяють ТОВ «ЗЕ МЕД» розробити диференційовану кредитну політику, застосовувати різні інструменти управління дебіторською заборгованістю відповідно до групи, до якої належить той чи інший дебітор, що сприятиме підвищенню ефективності управління дебіторською заборгованістю та оптимізації грошових потоків підприємства.

12. З метою підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю ТОВ «ЗЕ МЕД» рекомендується удосконалити кредитну політику підприємства, зокрема: встановити ліміти кредитування для клієнтів залежно від їх фінансового стану та кредитної історії; надавати знижки клієнтам за дострокове погашення заборгованості, застосовувати авансові платежі для нових або ризикованих контрагентів, запровадити регулярний моніторинг та оцінку кредитоспроможності дебіторів на основі сучасних моделей, посилити претензійно-позовну роботу щодо прострочених боргів. Реалізація запропонованих заходів дозволить ТОВ «ЗЕ МЕД» підвищити ефективність управління дебіторською заборгованістю, мінімізувати ризики неповернення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Н., Топоркова О., Євлаш Т., Говоруха О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2016. 285 с.
2. Белозерцев В.С. Товарний кредит: економічна сутність та особливості надання. Економіка та держава. 2015. № 7. С. 58-62.
3. Бондарчук Н. В., Васильєва Л.М. Теоретико-методичні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 16. С. 135–138
4. Бюро бізнес інжинірингу. Як провести АВС-аналіз клієнтської бази. URL: http://www.bbe.kiev.ua/db_method/abc_how_to.html(01.11.2024)
5. Гавран В., Данилків Х., Гавран М. Удосконалення управління дебіторською заборгованістю підприємства в контексті нових ринкових викликів. Вісник національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. 2020. Вип.4, № 1. С. 151-158.
6. Глушко А Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>
7. Гнатенко Є.П., Волошина В.В. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. 2015. № 1. С. 38-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2015_1_9
8. Дубровська Є. В. Формування підходів щодо класифікації дебіторської заборгованості. Формування ринкових відносин в Україні. 2009. № 5. С. 18–23.
9. Іляш О.І., Трофименко О.О., Дмитренко В.О. Методи управління дебіторською заборгованістю підприємства. Підприємництво та інновації.

2018. №5. С 40–46. URL: <http://ei-journal.in.ua/index.php/journal/article/view/65>
10. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 02.10.2024).
 11. Колісник О.П., Замота І.О. Теоретичні та практичні аспекти обліку і аналізу дебіторської заборгованості у сфері інформації та телекомунікацій. *Modern Economics*. 2019. № 15. С. 108–113. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-15)
 12. Кравченко, О., & Кобець, Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. *Економіка та суспільство*, 2021. (25). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-58>
 13. Ленко І.В., Колесніченко А.С. Поняття дебіторської заборгованості та деякі питання її регулювання. *Review of transport economics and management*. 2021. Вип. 6 (21). С. 91-97. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2021/261011>
 14. Лисак О. П. Економічна сутність дебіторської та кредиторської заборгованості. *Л'ОГОС. Мистецтво наукової думки*. 2020. Вип. 10. С. 6-8. DOI: <https://doi.org/10.36074/2617-7064.10.001>
 15. Лоханова Н. О., Сиротенко Н. А. Дискусійні обліково-аудиторські аспекти дебіторської заборгованості підприємств України в умовах особливого правового режиму. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*, 2024, № 13 <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-13-09-01>
 16. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства : наказ Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13> (дата звернення: 02.10.2024).
 17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку №39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/IAS->

39_ukr_2016.pdf

18. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf (дата звернення: 01.10.2024).

19. Міжнародний стандарт фінансової звітності №32 «Фінансові інструменти: подання». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS%2032_ukr_2018.pdf

20. Мордань Є.Ю., Соломаха А.О. Системний підхід до управління дебіторською заборгованістю підприємства. Сумський державний університет. URL: <https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/media/attachments/2019/12/17/9-70-79.pdf>

21. Мулик Т. О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. Агросвіт. 2022. № 9-10. С. 69–78. DOI: 10.32702/2306-6792.2022.9-10.69

22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 02.10.2024).

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" : наказ Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 02.10.2024).

24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 02.10.2024).

25. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» : наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00> (дата звернення: 02.10.2024).

26. Новікова Н. М. Методичні підходи до класифікації дебіторської

заборгованості підприємства. Вісник Львівської державної фінансової академії. Економічні науки. 2005. № 9. С. 203–211

27. Онищенко В. Дебіторська заборгованість. Головбух. 2020. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst>

28. Пастернак М.М. Аналіз дебіторської заборгованості. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. №23. С.681–686. URL: <http://global-national.in.ua/archive/23-2018/131.pdf>

29. Пінчук, Т., Стефанович, Н., & Кумейко, А. Економічна характеристика дефініції «дебіторська заборгованість» та методологічні підходи до її класифікації. Економіка та суспільство, 2023. (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-66>

30. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99> (дата звернення: 02.10.2024).

31. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 02.10.2024).

32. Подмешальська Ю. В., Максимова К. С. Удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості. Агросвіт. 2019. № 5. С. 83–91. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.5.83

33. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення: 02.10.2024).

34. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 02.10.2024).

35. Сарапіна О., Кірілкіна О. Методологічні основи аналізу дебіторської заборгованості. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 865–868. URL: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/176.pdf>

36. Сидоренко О.О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 32. С. 449–456.

37. Сидоренко, О. ., Клименко, Т., Гливенко, В. Нормативно-правове забезпечення обліку резерву сумнівних боргів. Проблеми і перспективи економіки та управління, 2023. 2(30), 125–138. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2\(30\)-125-138](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2(30)-125-138)

38. Собчишин В.М., Драчук С.О., Джангіров О.Г., Домбровський А.Ю. Управління дебіторською заборгованістю підприємства з метою уникнення кризи неплатежів. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8320>

39. Соколова Л.В., Кирій В.В., Чеченець Д.О. Науково-методичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю підприємств газопостачання. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. № 6 (3). С. 54-59.

40. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. № 2(88). С. 116–125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37945/Dub_2022_2.pdf

41. Стефанович Н. ABC-XYZ-аналіз в управлінні дебіторською заборгованістю підприємства. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences, 2023. 314(1), 177-185. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-314-1-27>

42. Ткачук, Л., & Венда, Ч. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. Innovation and Sustainability, 2023. (1), 84–90. <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90>

43. Томчук О.Ф., Сидоренко І.М. Методика проведення аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Фінанси, облік, банки. 2019. №1 (24). С. 94-101.

44. Тюленева Ю.В., Майстренко Н.В. Застосування методу ABC-

XYZ-аналізу під час управління логістичними процесами аграрного підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 20. С. 598–603. URL: <http://global-national.in.ua/archive/20-2017/122.pdf>

45. Чепець, О., Юрченко, С., & Волчанська, Л. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікація. Економіка та суспільство, 2024. (61). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-160>

46. Шепель, Т., & Вінтоняк, А. Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості: вітчизняний та зарубіжний досвід. Економіка та суспільство, 2023. (52). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-56>

47. Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2021. № 12. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9714> (дата звернення: 02.10.2024). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.12.78

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Класифікація дебіторської заборгованості

Признак класифікації	Класифікація
1	2
За контрагентами	1. Заборгованість вітчизняних дебіторів. 2. Заборгованість іноземних дебіторів.
За формою погашення	1. Дебіторську заборгованість, яка погашається грошовими коштами. 2. Дебіторську заборгованість, яка погашається векселями. 3. Дебіторську заборгованість, яка погашається шляхом взаємозаліку. 4. Дебіторську заборгованість, яка погашається іншими активами
За ступенем дотримання фінансової дисципліни	1. Оперативну – заборгованість, строк погашення якої не настав або становить менше місяця від дати прострочення. 2. Сумнівну – заборгованість, щодо якої існує невпевненість у її погашенні боржником. 3. Безнадійну – заборгованість, щодо якої існує впевненість у її неповерненні боржником або за якою минув строк позовної давності
За можливістю погашення	1. Фактичну дебіторську заборгованість – реально існуючу заборгованість. 2. Потенційну дебіторську заборгованість – заборгованість, яка може виникнути в майбутньому внаслідок здійснених господарських операцій
За способом виникнення	1. Товарну – заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги. 2. Нетоварну – заборгованість, що виникла внаслідок інших операцій
За регулярністю проведення операцій	1. Періодичну – заборгованість, що виникає постійно в результаті регулярних операцій. 2. Разову – заборгованість, що виникає в результаті одноразових операцій
За характером господарських операцій	1. За реалізовану продукцію, товари, роботи, послуги. 2. За виданими авансами. 3. За претензіями. 4. За відшкодуванням завданих збитків. 5. За позиками членам кредитних спілок. 6. Інші види дебіторської заборгованості
За територіальним розміщенням дебіторів	1. Внутрішню – заборгованість дебіторів, розташованих у тій самій країні, що й кредитор. 2. Зовнішню – заборгованість дебіторів, розташованих за межами країни кредитора
За ступенем значущості дебіторів	1. Заборгованість основних дебіторів. 2. Заборгованість інших дебіторів
За можливістю планування	1. Запланована дебіторська заборгованість. 2. Незапланована дебіторська заборгованість

Продовження таблиці А.1

1	2
За характером організації процесу управління дебіторською заборгованістю	<ol style="list-style-type: none"> 1. Керовану – заборгованість, на погашення якої підприємство може впливати. 2. Некеровану – заборгованість, погашення якої не залежить від дій підприємства
За методом погашення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Погашену разовим платежем. 2. Погашену частинами. 3. Погашену неплатоспроможним дебітором за рішенням суду
За джерелами виникнення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Дебіторська заборгованість, обумовлена операційною діяльністю. 2. Дебіторська заборгованість, обумовлена інвестиційною діяльністю. 3. Дебіторська заборгованість, обумовлена фінансовою діяльністю

Джерело: побудовано автором на основі [36, 46]

Додаток Б

Дата звіту	15.03.2022
Період	2021 рік, 12 міс
КАТОТТГ	UA800000000000875983
Кількість працівників	2

Фінансова звітність мікропідприємства

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Основні засоби:	1010	32.50	13.30
первісна вартість	1011	94.70	117.70
знос	1012	62.20	104.40
Усього за розділом I	1095	32.50	13.30
II. Оборотні активи Запаси	1100	1 586.80	2 317.70
Поточна дебіторська заборгованість	1155	527.60	488.70
Г роші та їх еквіваленти	1165	44.80	390.50
Інші оборотні активи	1190	5.60	5.80
Усього за розділом II	1195	2 164.80	3 202.70
Баланс	1300	2 197.30	3 216.00

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	619.50	862.40
Усього за розділом I	1495	619.50	862.40
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	1615	797.20	1 626.50
розрахунками з бюджетом	1620	80.80	53.30
розрахунками з оплати праці	1630	26.00	26.00
Інші поточні зобов'язання	1690	673.80	647.80
Усього за розділом III	1695	1 577.80	2 353.60
Баланс	1900	2 197.30	3 216.00

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За попередній період, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4 756.30	3 150.30
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2 837.80	1 712.00
Інші доходи	2160		98.90
Інші витрати	2165	1 622.30	1 088.10
Разом доходи (2000 + 2160)	2280	4 756.30	3 249.20
Разом витрати (2050 + 2165)	2285	4 460.10	2 800.10
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	296.20	449.10
Податок на прибуток	2300	53.30	80.80
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310		0.00
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300 - (+) 2310)	2350	242.90	368.30

Дата звіту	16.02.2023
Період	2022 рік, 12 міс
КАТОТТГ	UA80000000000875983
Кількість працівників	2

Фінансова звітність мікропідприємства
Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Основні засоби:	1010	13.30	0.00
первісна вартість	1011	117.70	117.70
знос	1012	104.40	117.70
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	13.30	0.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	2 317.70	2 101.70
Поточна дебіторська заборгованість	1155	474.70	741.80
Г роші та їх еквіваленти	1165	390.50	23.70
Інші оборотні активи	1190	4.10	8.60
Усього за розділом II	1195	3 187.00	2 875.80
Баланс	1300	3 200.30	2 875.80

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
Капітал	1400	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	862.40	1 071.60
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Усього за розділом I	1495	862.40	1 071.60
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0.00	
III. Поточні зобов'язання Короткострокові кредити банків	1600	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	1615	1 626.50	954.70
розрахунками з бюджетом	1620	53.30	46.00
розрахунками зі страхування	1625	0.00	
розрахунками з оплати праці	1630	26.00	121.40
Інші поточні зобов'язання	1690	632.10	682.10
Усього за розділом III	1695	2 337.90	1 804.20
Баланс	1900	3 200.30	2 875.80

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За попередній період, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4 424.00	4 756.30
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2 973.40	2 837.80
Інші доходи	2160	1.10	0.00
Інші витрати	2165	1 195.90	1 622.30
Разом доходи (2000 + 2160)	2280	4 425.10	4 756.30
Разом витрати (2050 + 2165)	2285	4 169.30	4 460.10
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	255.80	296.20
Податок на прибуток	2300	46.00	53.30
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310		0.00
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300 - (+) 2310)	2350	209.80	242.90

Дата звіту	23.02.2024
Період	2023 рік, 12 міс
КАТОТТГ	UA80000000000875983
Кількість працівників	2

Фінансова звітність мікропідприємства

Актив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи Основні засоби:	1010	0.00	35.80
первісна вартість	1011	117.70	153.50
знос	1012	117.70	117.70
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	0.00	35.80
II. Оборотні активи Запаси	1100	2 101.80	2 872.60
Поточна дебіторська заборгованість	1155	741.00	257.40
Г роші та їх еквіваленти	1165	23.70	26.50
Інші оборотні активи	1190	8.60	6.20
Усього за розділом II	1195	2 875.10	3 162.70
Баланс	1300	2 875.10	3 198.50

Пасив

Назва рядка	Код рядка	На початок звітного року, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
Капітал	1400	5.00	5.00
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 071.60	1 378.00
Неоплачений капітал	1425	5.00	5.00
Усього за розділом I	1495	1 071.60	1 378.00
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	0.00	
III. Поточні зобов'язання Короткострокові кредити банків	1600	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	1615	954.00	951.40
розрахунками з бюджетом	1620	46.00	67.30
розрахунками зі страхування	1625	0.00	13.80
розрахунками з оплати праці	1630	121.40	172.10
Інші поточні зобов'язання	1690	682.10	615.90
Усього за розділом III	1695	1 803.50	1 820.50
Баланс	1900	2 875.10	3 198.50

Звіт про фінансові результати

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За попередній період, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4 517.80	4 424.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2 791.20	2 973.40
Інші доходи	2160		1.10
Інші витрати	2165	1 352.90	1 195.90
Разом доходи (2000 + 2160)	2280	4 517.80	4 425.10
Разом витрати (2050 + 2165)	2285	4 144.10	4 169.30
Фінансовий результат до оподаткування (2280 - 2285)	2290	373.70	255.80
Податок на прибуток	2300	67.30	46.00
Витрати (доходи), які зменшують (збільшують) фінансовий результат після оподаткування	2310		0.00
Чистий прибуток (збиток) (2290 - 2300 - (+) 2310)	2350	306.40	209.80

Додаток В

Таблиця В.1 – Оборотно-сальдова відомість за 2021 рік, грн

ЗЕ МЕД ТОВ
Оборотно-сальдова відомість за 2021 р.

Виведені дані:

БО (дані бухгалтерського обліку)

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
10	7 082,50				7 082,50	
104	7 082,50				7 082,50	
11	25 124,75		22 997,50		48 122,25	
112	25 124,75		22 997,50		48 122,25	
1121	25 124,75		22 997,50		48 122,25	
12	62 500,00				62 500,00	
127	62 500,00				62 500,00	
13		62 205,80		42 201,18		104 406,98
131		3 836,30		3 246,20		7 082,50
132		25 124,75		22 997,50		48 122,25
1321		25 124,75		22 997,50		48 122,25
133		33 244,75		15 957,48		49 202,23
15			22 997,50	22 997,50		
153			22 997,50	22 997,50		
1531			22 997,50	22 997,50		
20			1 083,75			1 083,75
209			1 083,75			1 083,75
28	1 586 757,54		3 575 930,76	2 846 090,13	2 316 598,17	
281	1 586 757,54		3 575 930,76	2 846 090,13	2 316 598,17	
31	44 794,04		5 691 639,58	5 345 906,84	390 526,78	
311	44 786,04		4 851 990,60	4 506 253,86	390 522,78	
312			798 603,98	798 603,98		
315	8,00		41 045,00	41 049,00	4,00	
33			1 596 844,04	1 596 844,04		
333			799 453,30	799 453,30		
334			797 390,74	797 390,74		
36	149 490,82		5 086 834,10	4 812 879,10	423 445,82	
361	149 490,82		5 086 834,10	4 812 879,10	423 445,82	
37	323 028,84		1 106 942,32	1 399 686,05	30 285,11	
371	333 590,15		1 106 938,32	1 399 682,05	40 846,42	
3711	47 108,28		372 380,83	388 466,15	31 022,96	
3712	286 481,87		734 557,49	1 011 215,90	9 823,46	
372		10 561,31				10 561,31
3721		10 561,31				10 561,31
374			4,00	4,00		
40		5 000,00				5 000,00
401		5 000,00				5 000,00
44		619 475,31		242 899,76		862 375,07
441		656 788,81		242 899,76		899 688,57
442	37 313,50				37 313,50	
46	5 000,00				5 000,00	
63		797 150,74	3 811 057,13	4 647 320,87		1 633 414,48
631		797 150,74	2 863 887,72	3 700 151,46		1 633 414,48
632			947 169,41	947 169,41		
64		56 008,09	1 098 794,53	1 081 515,70		38 729,26
641		54 605,00	501 049,68	486 503,68		40 059,00
6411			105 054,68	105 054,68		
6412	26 224,00		315 166,00	328 129,00	13 261,00	
6413		80 829,00	80 829,00	53 320,00		53 320,00
642			8 754,55	8 754,55		
643	5 608,22		363 013,35	364 542,87	4 078,70	
6431	4 238,32		34 883,23	36 412,76	2 708,79	
6432		-1 369,90	328 130,12	328 130,11		-1 369,91
644		7 011,31	225 976,95	221 714,60		2 748,96
6441		6 362,76	29 402,04	25 555,31		2 516,03
6442	-648,55		196 574,91	196 159,29	-232,93	
65			128 400,16	128 400,16		
651			128 400,16	128 400,16		
66		26 001,50	583 637,08	583 637,08		26 001,50
661		26 001,50	583 637,08	583 637,08		26 001,50
68		637 937,05	600 140,00	576 920,04		614 717,09
681		63 780,00	522 340,00	498 960,00		40 400,00

6811		63 780,00	522 340,00	498 960,00		40 400,00
685		574 157,05	77 800,00	77 960,04		574 317,09
6851		574 157,05	77 800,00	77 960,04		574 317,09
70			5 087 647,18	5 087 647,18		
702			5 086 834,10	5 086 834,10		
704			813,08	813,08		
79			4 757 117,54	4 757 117,54		
791			4 757 117,54	4 757 117,54		
90			2 837 782,29	2 837 782,29		
902			2 837 782,29	2 837 782,29		
92			1 602 206,42	1 602 206,42		
94			20 095,99	20 095,99		
942			2 924,06	2 924,06		
945			1 213,24	1 213,24		
949			15 958,69	15 958,69		
98			53 320,00	53 320,00		
981			53 320,00	53 320,00		
Разом	2 203 778,49	2 203 778,49	37 685 466,75	37 685 466,75	3 284 644,38	3 284 644,38

Таблиця В.2 – Оборотно-сальдова відомість за 2022 рік, грн

ЗЕ МЕД ТОВ
Оборотно-сальдова відомість за 2022 р.

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
10	7 082,50				7 082,50	
104	7 082,50				7 082,50	
11	48 122,25				48 122,25	
112	48 122,25				48 122,25	
1121	48 122,25				48 122,25	
12	62 500,00				62 500,00	
127	62 500,00				62 500,00	
13		104 406,98		13 297,77		117 704,75
131		7 082,50				7 082,50
132		48 122,25				48 122,25
1321		48 122,25				48 122,25
133		49 202,23		13 297,77		62 500,00
20	1 083,75		912,85	1 996,60		
201			912,85	912,85		
209	1 083,75			1 083,75		
28	2 316 598,17		2 953 811,93	3 168 622,42	2 101 787,68	
281	2 316 598,17		2 953 811,93	3 168 622,42	2 101 787,68	
31	390 526,78		6 565 335,24	6 932 181,39	23 680,63	
311	390 522,78		5 019 865,44	5 386 851,59	23 536,63	
312			1 412 974,80	1 412 974,80		
315	4,00		132 495,00	132 355,00	144,00	
33			2 840 077,88	2 840 077,88		
333			1 427 103,08	1 427 103,08		
334			1 412 974,80	1 412 974,80		
36	423 445,82		4 941 688,84	5 176 025,44	189 109,22	
361	423 445,82		4 941 688,84	5 176 025,44	189 109,22	
37	30 285,11		1 805 573,83	1 380 618,22	455 240,72	
371	40 846,42		1 805 573,83	1 380 618,22	465 802,03	
3711	31 022,96		392 599,03	398 970,05	24 651,94	
3712	9 823,46		1 412 974,80	981 648,17	441 150,09	
372		10 561,31				10 561,31
3721		10 561,31				10 561,31
40		5 000,00				5 000,00
401		5 000,00				5 000,00
44		862 375,07	561,43	209 751,29		1 071 564,93
441		899 688,57	561,43	209 751,29		1 108 878,43
442	37 313,50				37 313,50	
46	5 000,00				5 000,00	
63		1 633 414,48	3 895 434,02	3 216 055,77		954 036,23
631		1 633 414,48	2 913 785,85	2 234 407,60		954 036,23
632			981 648,17	981 648,17		
64		38 729,26	1 019 997,41	938 709,53	42 558,62	
641		40 059,00	561 900,11	486 841,15	34 999,96	
6411			151 906,11	135 452,15	16 453,96	
6412	13 261,00		356 674,00	305 346,00	64 589,00	
6413		53 320,00	53 320,00	46 043,00		46 043,00
642			12 208,42	11 287,65	920,77	
643	4 078,70		334 977,68	332 969,27	6 087,11	
6431	2 708,79		29 631,33	26 253,01	6 087,11	
6432		-1 369,91	305 346,35	306 716,26		
644		2 748,96	110 911,20	107 611,46	550,78	
6441		2 516,03	4 816,08	4 252,36		1 952,31
6442	-232,93		106 095,12	103 359,10	2 503,09	
65			165 552,54	165 552,58		0,04
651			165 552,54	165 552,58		0,04
66		26 001,50	657 157,01	752 511,72		121 356,21
661		26 001,50	657 157,01	752 511,72		121 356,21
68		614 717,09	414 365,75	465 068,12		665 419,46
681		40 400,00	293 365,75	344 105,75		91 140,00
6811		40 400,00	293 365,75	344 105,75		91 140,00
685		574 317,09	121 000,00	120 962,37		574 279,46
6851		574 317,09	121 000,00	120 962,37		574 279,46
70			5 126 396,78	5 126 396,78		
702			4 932 938,84	4 932 938,84		

704			193 457,94	193 457,94		
71			1 078,44	1 078,44		
717			1 078,44	1 078,44		
74			0,01	0,01		
746			0,01	0,01		
79			4 618 507,20	4 618 507,20		
791			4 618 507,19	4 618 507,19		
793			0,01	0,01		
90			2 973 405,72	2 973 405,72		
902			2 973 405,72	2 973 405,72		
92			1 155 523,20	1 155 523,20		
94			40 326,05	40 326,05		
942			14 128,28	14 128,28		
944			7 900,00	7 900,00		
949			18 297,77	18 297,77		
98			46 043,00	46 043,00		
981			46 043,00	46 043,00		
Разом	3 284 644,38	3 284 644,38	39 223 118,69	39 223 118,69	2 935 081,62	2 935 081,62

Таблиця В.3 – Оборотно-сальдова відомість за 2023 рік, грн

ЗЕ МЕД ТОВ
Оборотно-сальдова відомість за 2023 р.

Виведені дані: БО (дані бухгалтерського обліку)

Рахунок	Сальдо на початок періоду		Обороти за період		Сальдо на кінець періоду	
	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит	Дебет	Кредит
00				3,28		3,28
10	7 082,50				7 082,50	
104	7 082,50				7 082,50	
11	48 122,25				48 122,25	
112	48 122,25				48 122,25	
1121	48 122,25				48 122,25	
12	62 500,00				62 500,00	
127	62 500,00				62 500,00	
13		117 704,75				117 704,75
131		7 082,50				7 082,50
132		48 122,25				48 122,25
1321		48 122,25				48 122,25
133		62 500,00				62 500,00
15			35 822,00		35 822,00	
152			35 822,00		35 822,00	
1521			35 822,00		35 822,00	
20			1 724,16		1 724,16	
201			1 724,16		1 724,16	
28	2 101 787,68		3 637 924,17	2 868 925,46	2 870 786,39	
281	2 101 787,68		3 637 924,17	2 868 925,46	2 870 786,39	
31	23 680,63		6 386 457,25	6 383 610,62	26 527,26	
311	23 536,63		4 834 834,60	4 831 902,97	26 468,26	
312			1 443 362,65	1 443 362,65		
315	144,00		108 260,00	108 345,00	59,00	
33			2 901 159,47	2 901 159,47		
333			1 457 796,82	1 457 796,82		
334			1 443 362,65	1 443 362,65		
36	189 109,22		4 964 525,82	5 001 324,60	152 310,44	
361	189 109,22		4 964 525,82	5 001 324,60	152 310,44	
37	455 240,72		1 953 631,11	2 407 289,90	1 581,93	
371	465 802,03		1 923 714,99	2 376 669,62	12 847,40	
3711	24 651,94		480 352,34	501 980,34	3 023,94	
3712	441 150,09		1 443 362,65	1 874 689,28	9 823,46	
372		10 561,31	29 916,12	30 620,28		11 265,47
3721		10 561,31	29 916,12	30 620,28		11 265,47
40		5 000,00				5 000,00
401		5 000,00				5 000,00
44		1 071 564,93		306 467,24		1 378 032,17
441		1 108 878,43		306 467,24		1 415 345,67
442	37 313,50				37 313,50	
46	5 000,00				5 000,00	
63		954 036,23	4 091 102,15	4 088 470,89		951 404,97
631		954 036,23	2 216 412,87	2 213 781,61		951 404,97
632			1 874 689,28	1 874 689,28		
64	42 558,62		1 016 361,46	1 033 918,64	25 001,44	
641	34 999,96		532 929,06	548 105,63	19 823,39	
6411	16 453,96		125 084,82	136 398,39	5 140,39	
6412	64 589,00		361 801,24	344 434,24	81 956,00	
6413		46 043,00	46 043,00	67 273,00		67 273,00
642	920,77		10 916,62	11 366,50	470,89	
643	6 087,11		354 113,20	356 994,33	3 205,98	
6431	6 087,11		9 682,24	13 086,73	2 682,62	
6432			343 800,96	343 277,60		-523,36
6435			630,00	630,00		
644	550,78		118 402,58	117 452,18	1 501,18	
6441		1 952,31	5 856,57	5 440,96		1 536,70
6442	2 503,09		112 546,01	112 011,22	3 037,88	
65		0,04	152 881,48	166 709,12		13 827,68
651		0,04	152 881,48	166 709,12		13 827,68
66		121 356,21	707 066,94	757 768,69		172 057,96
661		121 356,21	707 066,94	757 768,69		172 057,96
68		665 419,46	209 410,08	142 421,46		598 430,84
681		91 140,00	66 490,00			24 650,00
6811		91 140,00	66 490,00			24 650,00

685		574 279,46	142 920,08	142 421,46		573 780,84
6851		574 279,46	142 920,08	142 421,46		573 780,84
70			5 057 983,76	5 057 983,76		
702			4 964 525,82	4 964 525,82		
704			93 457,94	93 457,94		
79			4 611 301,67	4 611 301,67		
791			4 611 301,67	4 611 301,67		
90			2 791 180,29	2 791 180,29		
902			2 791 180,29	2 791 180,29		
92			1 337 354,29	1 337 354,29		
94			15 568,91	15 568,91		
942			14 434,17	14 434,17		
949			1 134,74	1 134,74		
98			67 273,00	67 273,00		
981			67 273,00	67 273,00		
Разом	2 935 081,62	2 935 081,62	39 938 731,29	39 938 731,29	3 236 458,37	3 236 458,37

Додаток Г

Таблиця Г.1 – Дебіторська заборгованість за 361 рахунком за 2021-2023 роки, грн

Дебітори	2021	2022	2023
АВАН-МЕДИКА ТОВ	99 900,00	0	0
АЙРІСМЕД ТОВ (МЕДОК)	0,00	219 846,90	0
АЛЕКСФАРМ ТОВ	51 150,00	0	0
АЛТЕЙ-Д ТОВ	0	16 680,00	0
АПТЕКА № 182 ЧОР КП	11 890,00	0	12 900,00
АЦИНУС ПППВФ	12 600,00	41 410,00	0
БАЧИНСЬКА ЛІДІЯ МИХАЙЛІВНА (медтехніка)	54 165,00		0
БЕРДИЧІВСЬКА МЛ БМР КНП	0,00	91 800,00	0
БОЙКО З.М. ФОП	43 740,00	44 645,00	0
БОЙКО Зоряна	11 390,00	0	0
БРИГІД ТОВ	602 693,54	335 555,00	273 900,00
ВИТА- МЕД І ПП	437 177,04	113 500,00	0
ВІННИЦЬКА МКЛ ШМД КНП	0,00	36 000,00	328 500,00
ВІННИЦЬКИЙ ЛДРЦ ТОВ	0,00	28 400,00	0
ВМКЦ ПР	0,00	87 500,00	0
ВОЗНЕСЕНСЬКА БЛ КНП ВМР КП	0,00	0,00	54 500,00
ВОСТОК-ФАРМ ТОВ	0,00	11 670,00	0
ГЕМО МЕДИКА ХАРКІВ ТОВ	163 000,00	66 250,00	59 000,00
ГЕНЕЗИС МЦ ТОВ	180 965,00	122 455,00	211 550,00
ГОЛДФАРМ ТОВ	5 700,00	0	0
ГОРЯЧИЙ О.В. ФОП	15 000,00	63 500,00	0
ДАНИЛЮК К.М. ФОП	0,00	39 000,00	0
ДІАГНОСТ КТ ТОВ	99 900,00	0	0
ДІАМАНТ-ФАРМ ТОВ	207 000,00	0	0
ДЖИБІЕЛЬ КЛІНІК ТОВ	0,00	102 000,00	120 000,00
ДИСПАНСЕР КОО КНП КОР	0,00	19 250,00	0
ДІАГНОСТ КТ ТОВ	0,00	10 080,00	0
ДУОМЕД УКРАЇНА ПП	46 100,00	0	0
ЕКОДНІПРО ТОВ	7 655,00	16 950,00	16 600,00
ЕКОМЕД ТОВ	111 930,00	186 000,00	37 020,00
ЄВРО МЕДСЕРВІС ТОВ	37 000,00	36 150,00	
ЄВРОКЛІНІК МЦ ТОВ	35 700,00	82 747,50	3 040,80
ЖИТТЯ НДІ ТОВ	1 980,00	0	0
ЖУКОВСЬКА-ЛОТОЧИНСЬКА О.М. ФОП	6 600,00	0	0

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ДИТЯЧИЙ МЕДИЧНИЙ ЦЕНТР	0,00	0	194 000,00
ЗДРАВИЦЯ МЦ ТОВ	15 250,00	0	0
ЗДЦ ТОВ	2 900,00	0	0
ЗЕЛІНСЬКА І.І. ФОП	0,00	8 660,00	63 000,00
ЗИМЕНКО Д.О. ФОП	0,00	8 000,00	
ЗНАЙКО ЄВГЕНІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ ФОП	2 500,00	12 943,74	63 745,00
ЗНАЙКО М.О. ФОП	30 000,00	547 477,75	897 535,00
ЗНАЙКО МАРІЯ	13 500,00	0	0
ЗНАЙКО ОЛЕКСАНДР ІВАНОВИЧ ФОП	93 255,00	0	0
ЗНАЙКО ОЛЕНА ОЛЕКСАНДРІВНА	24 107,00	0	0
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКА КПМР КНП	23 107,50	55 425,00	0
КАНІВСЬКА БЛ КНП	0,00	0,00	189 000,00
КОВАЛЕНКО І.В.	0,00	20 300,00	0
КОВЕЛЬСЬКЕ МТМО	0,00	33 000,00	0
КОЗАК ЛІДІЯ ІВАНІВНА	0,00	8 380,00	0
КОМПОНЕНТИ ТІ ТОВ	0,00	0,00	35 800,00
КОНОТОПСЬКА ЦРЛ	0,00	0,00	320 000,00
КОРЮКІВСЬКА ЦРЛ КНП	0,00	0,00	185 000,00
КРЕМЕНЕЦЬКА ОЛ КМР КНП	0,00	38 000,00	0
КРИЛІШЕНКО СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ	12 000,00	0	0
ЛАЙФ ПАРК МЕДІКАЛ ЦЕНТР ТОВ	60 000,00	15 000,00	44 600,00
ЛАЙФ СКАН ТОВ	460 000,00	162 165,95	146 900,00
ЛІКИ ПОЛТАВЩИНИ ТОВ	60 675,00	115 575,00	80 000,00
ЛЬВІВ У-ПЦС ТОВ	17 000,00	2 040,00	0
ЛЮМЕД ТОВ	0,00	30 000,00	0
М.Б. ТОВ	0,00	0,00	39 000,00
МДЦ ЕКСПЕРТ-ЖИТОМИР ТОВ	75 000,00	49 000,00	105 450,00
МЕД ДІАГНОСТИК ТОВ	3 375,00	18 000,00	0
МЕДИЦИНА ООВФ БО	2 600,00	0	0
МЕДІКА ГРУП ТОВ	6 000,00	0	0
МЕДІМПУЛЬС ПЛЮС ТОВ	32 400,00	28 125,00	0
МЕДІСАН ПП	52 700,00	61 000,00	42 000,00
МЕДПРОФФІ ТОВ	14 500,00	0	0
МІРУМ ТОВ	80 000,00	39 800,00	160 000,00
МОГИЛІВ-ПОДІЛЬСЬКА МІСЬКА ЛІКАРНЯНА КАСА	1 320,00	0	0
МРТ ЕЛІТ ТОВ	0,00	0	3 900,00
МРТ МЦД ТОВ	2 800,00	0	0
МРТ-ЦЕНТР ТОВ	30 920,00	0	0
НАДОЛЬСЬКИЙ Й.Й. ФОП	50 000,00	0	0

НЕБОЗВІД ТОВ	0,00	259 350,00	0
НЕЙРОМЕД К ТОВ	11 800,00	0	0
НЕЙРОМЕД ПЛЮС ТОВ	9 860,00	0	0
НОВОМЕДІКА ТОВ	22 200,00	0	0
ОДЕСЬКА ОДКЛ ООР КНП	0,00	7 000,00	0
ОЛЕКСАНДРІВСЬКА КЛ м. КИСВА КНП	0,00	0,00	0,02
ОКСФОРД МЕДІКАЛ КЛІНІКА ТОВ	60 000,00	86 000,00	144 000,00
ОПТМЕДФАРМПОСТАЧ ТОВ (МЕДОК)	0,00	25 800,00	0
ОСАН ПП	26 370,00	8 600,00	0
ОСАН 2022 ТОВ	0,00	0,00	24 000,00
ПЕТРИЧЕНКО А.П. ФОП	6 675,00	0	0
ПІВТОРАК З.В. ФОП	0,00	7 520,00	0
ПРИКАРПАТСЬКИЙ ЦЯМ ТОВ	0	35 886,00	39 410,00
ПРОДІАГНОСТИК ХГ ТОВ	0	19 250,00	19 000,00
ПРОДІАГНОСТИК ПП ТОВ	79 100,00	0	19 000,00
ПРОДІАГНОСТИК ЦЕНТР ТОВ	115 750,00	13 000,00	19 000,00
ПРОЛІСОК САНАТОРІЙ КП	50 735,02	16 500,00	0
ПРОСТИЛЬ ТОВ	0,00	36 000,00	0
ПРОФІ-МЕД 2000 ТОВ	0,00	26 861,00	0
РОДИНА ММЦ ПП	6 825,00	23 000,00	0
СІВЧЕНКО РУСЛАН ФОП	0,00	0,00	20 500,00
СКАНДІАГНОСТИКА ТОВ	0	0	13 400,00
СУЧАСНІ ДІАГНОСТИЧНІ СИСТЕМИ ТОВ	714 778,00	1 091 750,00	740 750,00
ТАВОЛГА ТОВ	2 700,00	0	0
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ МІСЬКИЙ ЛДЦ	0,00	0	148 000,00
ТІМАЗ ТВ	200 000,00	0	0
ТКАЧУК О.Р. ФОП		73 500,00	0
УКРМЕДРЕСУРС ТОВ	224 000,00	74 000,00	0
Ф-1 ТОВ	51 330,00	0	0
ФАРМА-ЛИТ ПП	15 000,00	0	58 600,00
ФАРМІКС ФІРМА ПП	0,00	0	19 500,00
ФЛОРІС-С ТОВ	0,00	11 125,00	0
ФОРТМЕДИКА ТОВ	16 500,00	18 400,00	0
ЦЕНТР КОМП'ЮТЕРНОЇ ТОМОГРАФІЇ ПП (2%)	0,00	7 000,00	0
ЦЕНТР МЕДИЧНИХ ІННОВАЦІЙ УБФ (NOVO)	0	17 000,00	0
ЮЖ-УКРМЕДТЕХ ДЦ ТОВ	64 066,00	59 865,00	12 425,00
Разом	5 086 834,10	4 941 688,84	4 964 525,82

Додаток Д

Таблиця Д.1 – ABC та XYZ-аналіз дебіторів за 2023 рік для ТОВ «ЗЕМЕД»

Дебітори	Відвантаження, тис грн	Частка в продажах, %	Накопичена частка	Коефіцієнт варіації	Група за ABC аналізом	Група за XYZ- аналізом
ЗНАЙКО М.О. ФОП	897 535,00	18,08	18,08	47,66	A	Z
СУЧАСНІ ДІАГНОСТИЧН І СИСТЕМИ ТОВ	740 750,00	14,92	33,00	7,37	A	X
ВІННИЦЬКА МКЛ ШМД КНП	328 500,00	6,62	39,62	98,36	A	Z
КОНОТОПСЬК А ЦРЛ	320 000,00	6,45	46,06	115,47	A	Z
БРИГІД ТОВ	273 900,00	5,52	51,58	18,60	A	Y
ГЕНЕЗИС МЦ ТОВ	211 550,00	4,26	55,84	13,42	A	Y
ЗАХІДНОУКРА ЇНСЬКИЙ СПЕЦІАЛІЗОВ АНИЙ ДИТЯЧИЙ МЕДИЧНИЙ ЦЕНТР	194 000,00	3,91	59,75	115,47	A	Z
КАНІВСЬКА БЛ КНП	189 000,00	3,81	63,56	115,47	A	Z
КОРЮКІВСЬКА ЦРЛ КНП	185 000,00	3,73	67,28	115,47	A	Z
МІРУМ ТОВ	160 000,00	3,22	70,50	41,31	A	Z
ТЕРНОПІЛЬСЬ КИЙ МІСЬКИЙ ЛДЦ	148 000,00	2,98	73,49	115,47	A	Z
ЛАЙФ СКАН ТОВ	146 900,00	2,96	76,45	24,65	A	Y
ОКСФОРД МЕДИКАЛ КЛІНІКА ТОВ	144 000,00	2,90	79,35	28,27	A	Z
ДЖИБІЕЛЬ КЛІНІК ТОВ	120 000,00	2,42	81,76	35,89	B	Z
МДЦ ЕКСПЕРТ- ЖИТОМИР ТОВ	105 450,00	2,12	83,89	21,87	B	Y
ЛІКИ ПОЛТАВЩИНИ ТОВ	80 000,00	1,61	85,50	3,66	B	X
ЗНАЙКО	63 745,00	1,28	86,78	81,69	B	Z

СВГЕНІЙ ОЛЕКСАНДРО ВИЧ ФОП						
ЗЕЛІНСЬКА І.І. ФОП	63 000,00	1,27	88,05	94,54	B	Z
ГЕМО МЕДИКА ХАРКІВ ТОВ	59 000,00	1,19	89,24	22,28	B	Y
ФАРМА-ЛИТ ПП	58 600,00	1,18	90,42	80,17	B	Z
ВОЗНЕСЕНСЬК А БЛ КНП ВМР КП	54 500,00	1,10	91,52	115,47	B	Z
ЛАЙФ ПАРК МЕДІКАЛ ЦЕНТР ТОВ	44 600,00	0,90	92,42	6,85	B	X
МЕДІСАН ПП	42 000,00	0,85	93,26	11,01	B	Y
ПРИКАРПАТСЬ КИЙ ЦЯМ ТОВ	39 410,00	0,79	94,06	32,92	B	Z
М.Б. ТОВ	39 000,00	0,79	94,84	115,47	B	Z
ЕКОМЕД ТОВ	37 020,00	0,75	95,59	38,59	C	Z
КОМПОНЕНТИ ТІ ТОВ	35 800,00	0,72	96,31	115,47	C	Z
ОСАН 2022 ТОВ	24 000,00	0,48	96,79	115,47	C	Z
СІВЧЕНКО РУСЛАН ФОП	20 500,00	0,41	97,20	115,47	C	Z
ФАРМІКС ФІРМА ПП	19 500,00	0,39	97,60	115,47	C	Z
ПРОДІАГНОСТ ИК ХГ ТОВ	19 000,00	0,38	97,98	28,30	C	Z
ПРОДІАГНОСТ ИК ПП ТОВ	19 000,00	0,38	98,36	24,19	C	Y
ПРОДІАГНОСТ ИК ЦЕНТР ТОВ	19 000,00	0,38	98,75	35,46	C	Z
ЕКОДНІПРО ТОВ	16 600,00	0,33	99,08	12,04	C	Y
СКАНДІАГНОС ТИКА ТОВ	13 400,00	0,27	99,35	115,47	C	Z
АПТЕКА № 182 ЧОР КП	12 900,00	0,26	99,61	32,40	C	Z
ЮЖ- УКРМЕДТЕХ ДЦ ТОВ	12 425,00	0,25	99,86	41,95	C	Z
МРТ ЕЛІТ ТОВ	3 900,00	0,08	99,94	115,47	C	Z
ЄВРОКЛІНІК МЦ ТОВ	3 040,80	0,06	100,00	53,40	C	Z
ОЛЕКСАНДРІВ СЬКА КЛ м. КИЄВА КНП	0,02	0,00	100,00	115,47	C	Z
Разом	4 964 525,82	100,00	200,00			

Джерело: сформовано автором

eoss-conf.com

ISSUE
N°14

EUROPEAN OPEN
SCIENCE SPACE

COLLECTION OF SCIENTIFIC PAPERS

2nd INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
AND PRACTICAL
CONFERENCE

SCIENTIFIC EXPLORATION:
BRIDGING THEORY
AND PRACTICE

DECEMBER 9-11, 2024, BERLIN, GERMANY

**EUROPEAN OPEN
SCIENCE SPACE**

Proceedings of the 2nd International Scientific
and Practical Conference
**"Scientific Exploration: Bridging Theory
and Practice"**
December 9-11, 2024
Berlin, Germany

Collection of Scientific Papers

Germany, 2024

UDC 01.1

Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Scientific Exploration: Bridging Theory and Practice» (December 9-11, 2024. Berlin, Germany). European Open Science Space, 2024. 265 p.

The conference is included in the Academic Research Index ReserchBib International catalog of scientific conferences.

The conference is registered in the database of scientific and technical events of UkrISTEI to be held on the territory of Ukraine (Certificate №510 dated 18.09.2024).

The materials of the conference are publicly available under the terms of the CC BY-NC 4.0 International license.

The materials of the collection are presented in the author's edition and printed in the original language. The authors of the published materials bear full responsibility for the authenticity of the given facts, proper names, geographical names, quotations, economic and statistical data, industry terminology, and other information.

CONTENT

Section: Accounting and Taxation

Борцайкіна О., Волчек Р.

ОБЛІК РЕМОНТНИХ РОБІТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	11
--	----

Лежненко Л., Бойчук А.

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ЇЇ АУДИТУ ТА АНАЛІЗУ	14
--	----

Section: Agricultural Sciences

Слободяник Г., Тернавський А., Войцехівський В.

ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ ГОРОХУ ОВОЧЕВОГО ЗАЛЕЖНО ВІД НОРМИ ВИСІВУ ТА ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ...	18
--	----

Оленір Р., Якимук М., Воронін М., Воронін П.

ВПЛИВ РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ НА УРОЖАЙНІСТЬ СОНЯШНИКА	23
---	----

Section: Architecture and Construction

Вяткін К.І., Гончаров Р.В., Крутько В.В., Підпригора Б.В.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІСЬКИХ СИСТЕМ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ПЛАНУВАННЯ	26
---	----

Section: Art History and Literature

Приймак І., Подкоритова Л.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИТАЦЬКИХ ІНТЕРЕСІВ ЩОДО ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НОНФІКШН	29
---	----

Фриз П., Павлюк Т.

РОЛЬ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ У РОЗВИТКУ ВИКОНАВЦЯ	32
--	----

Фриз П., Нанівська І.

АРХЕТИПИ УКРАЇНСЬКОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА	35
--	----

<i>Фриз П., Нанівський Ю.</i> ІМПРОВІЗАЦІЯ В ХОРЕОГРАФІЧНОМУ МИСТЕЦТВІ.....	37
<i>Фриз П., Яричківська У.</i> ТЕАТР ТАНЦЮ ЯК МИСТЕЦЬКА ФОРМА ХОРЕОГРАФІЇ.....	40
<i>Фриз П., Савчин М.</i> ФЕНОМЕН НАРОДНОГО ТАНЦЮ.....	43
<u>Section: Botany and Forestry</u>	
<i>Lisovets O., Holoviy V.</i> IMPACT OF LIGHT CONDITIONS ON THE FLORISTIC STRUCTURE OF IVAN STAROV SQUARE, DNIPRO.....	46
<u>Section: Economy</u>	
<i>Угоднікова О.І., Виноградов В.В., Пигида Д.А.</i> МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	50
<i>Shabelnyk M.</i> THE MAIN ACTORS OF THE MODERN UKRAINIAN METAL PRODUCTS MARKET.....	53
<i>Марчук У., Куріптя Д.А.</i> СУТНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.....	55
<u>Section: Finance and Banking</u>	
<i>Сидоренко-Мельник Г., Корнієнко М.</i> АЛГОРИТМ РОЗРОБКИ ТА ПЕРЕВАГИ ЗАСТОСУВАННЯ СКОРИНГОВОЇ МОДЕЛІ У ФІНАНСОВІЙ АНАЛІТИЦІ БІЗНЕСУ... ..	59
<i>Stetsenko T., Tianshi Gong</i> PROSPECTS FOR IMPROVING THE FISCAL RISK MANAGEMENT SYSTEM IN CHINA.....	61
<i>Клопков С.М.</i> ПРУДЕНЦІЙНІ НОРМАТИВИ: РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ.....	63

ймовірнісних методів / В.Я. Швець, Г.В. Баранець, Д.О. Гребенко // Економічний вісник. - 2023. - № 2. - С. 136 – 144.

3. Топ – 5 основних гравців на ринку металоторгівлі України. – Режим доступу: <https://gmk.center/ua/posts/top-5-osnovnih-gravciv-na-rinku-metalotorgivli-ukraini/> (дата звернення 01.12.2024р.)

СУТНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Марчук Ульяна

к.е.н, доцент

Кафедра бухгалтерського обліку та консалтингу

Куріптя Дмитро Андрійович

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьманам, Київ, Україна

У сучасних умовах господарювання дебіторська заборгованість виступає невід'ємною складовою фінансово-господарської діяльності підприємств. Ефективне управління дебіторською заборгованістю безпосередньо впливає на фінансовий стан, платоспроможність та ліквідність суб'єктів господарювання. З огляду на значущість даного активу для підприємств, дослідження сутності та економічної природи дебіторської заборгованості набуває особливої актуальності.

Визначення сутності та економічної природи дебіторської заборгованості як важливого елемента фінансово-господарської діяльності підприємства. У роботі аналізується її роль у формуванні оборотного капіталу, вплив на фінансовий стан та платоспроможність підприємств, а також її функції у господарському обороті.

Дебіторська заборгованість як економічна категорія являє собою сукупність майнових прав та вимог підприємства, які виникають внаслідок здійснення господарських операцій і підлягають погашенню дебіторами у встановлені строки. За своєю економічною сутністю дебіторська заборгованість відображає тимчасове вилучення коштів з обороту підприємства та їх використання іншими суб'єктами господарювання.

Згідно з МСБО 32, дебіторська заборгованість визначається як фінансовий актив, проте самого терміну стандарт не надає [1]. У МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» термін «дебіторська заборгованість» трактується як непохідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню і не мають котирування на активному ринку

Визнання дебіторської заборгованості відповідно до НП(С)БО 10 відбувається, коли є ймовірність отримання підприємством майбутніх

економічних вигод і можливість достовірного визначення її суми одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт чи послуг. Згідно з МСФЗ 39, підприємство визнає дебіторську заборгованість у балансі, коли воно стає стороною контрактних зобов'язань і має юридичне право на отримання грошових або інших активів.

Аналіз наукової літератури свідчить про відсутність єдиного підходу до трактування сутності дебіторської заборгованості. Гнатенко Є.П. та Волошина В.В. розглядають дебіторську заборгованість як суму заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дане визначення, хоча і є лаконічним, не розкриває повною мірою економічну природу зазначеного явища.

Ряд авторів (зокрема, Пінчук Т., Стефанович Н., Кумейко А.) розглядають дебіторську заборгованість як відображення економічних відносин між контрагентами, що підкреслює її роль у господарському процесі.

Деякі визначення (наприклад, Собчишин В.М. та співавтори) розглядають дебіторську заборгованість як інструмент управління, зокрема, кредитної політики підприємства.

Мулик Т.О., Степаненко О.І. та Дубовик М.Ф. підкреслюють роль дебіторської заборгованості як об'єкта бухгалтерського обліку та фінансового аналізу [2].

Таке різноманіття підходів до визначення дебіторської заборгованості свідчить про необхідність комплексного підходу до її розуміння, обліку, аналізу та управління. Кожне з наведених визначень висвітлює важливі аспекти дебіторської заборгованості, які необхідно враховувати при розробці ефективної системи управління оборотними активами підприємства.

Враховуючи проаналізовані визначення, можна запропонувати наступне комплексне визначення дебіторської заборгованості: дебіторська заборгованість – це фінансовий актив підприємства, який виникає в результаті господарських операцій, відображає економічні відносини з контрагентами щодо оплати товарів, робіт, послуг, характеризується часовим лагом між моментом реалізації та оплати, впливає на фінансовий стан та ділову активність підприємства, є об'єктом бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та управління.

Таке визначення охоплює основні аспекти дебіторської заборгованості, виявлені в ході аналізу наукових підходів, та може слугувати основою для подальших досліджень у цій сфері.

Аналіз трактувань терміну «дебіторська заборгованість», представлених в роботах українських дослідників, свідчить про багатогранність цього поняття. Дебіторська заборгованість є важливим економічним індикатором, що відображає зобов'язання контрагентів перед підприємством на певну дату та має суттєве значення для оцінки фінансового стану підприємства. Вона виникає як наслідок цивільних правовідносин між сторонами, що уклали угоди, та виявляється у вигляді товарних та фінансових зобов'язань, які можуть бути документально підтверджені. Усі трактування підкреслюють роль дебіторської заборгованості як об'єкта, що відображає конкретні зобов'язання з боку покупців або постачальників, і має важливе значення для управління

фінансовими потоками та оцінки ліквідності підприємства.

Отже, проаналізувавши положення нормативно-правових документів та думки українських науковців щодо сутності категорії «дебіторська заборгованість», пропонується наступне визначення: дебіторська заборгованість – сума зобов'язань, які виникають у результаті господарських операцій між підприємством та його контрагентами, внаслідок наданих товарів, послуг або кредитів, що підлягають оплаті у визначений термін. Вона відображає невиконані фінансові зобов'язання покупців або інших сторонніх осіб перед підприємством і є частиною його оборотних активів. Дебіторська заборгованість є важливим показником фінансового стану підприємства, оскільки безпосередньо впливає на його ліквідність та здатність здійснювати поточні фінансові операції. Економічна сутність дебіторської заборгованості розкривається через її функції в господарському обороті.

З юридичної точки зору, дебіторська заборгованість розглядається як капітал підприємства-кредитора, хоча не завжди є його власним капіталом. Кошти стають власним капіталом підприємства лише після їх повернення, або ж використовуються для погашення кредиторської заборгованості. Таким чином, дебіторська заборгованість входить до складу активів підприємства-кредитора і залежно від джерела її виникнення може бути як власним капіталом, так і залученими ресурсами інших осіб [3].

Розглядаючи економічну природу дебіторської заборгованості, слід відзначити її двоїстий характер. З одного боку, зростання дебіторської заборгованості може свідчити про збільшення обсягів реалізації та розширення ринків збуту. З іншого боку, надмірне зростання дебіторської заборгованості призводить до вилучення коштів з обороту, зниження ліквідності та погіршення фінансового стану підприємства [1].

З позиції фінансового менеджменту дебіторська заборгованість розглядається як складова оборотного капіталу підприємства. Ефективне управління дебіторською заборгованістю дозволяє оптимізувати обсяг та структуру оборотних активів, прискорити їх оборотність та підвищити рентабельність.

Сучасні економічні умови характеризуються зростанням ролі дебіторської заборгованості у формуванні фінансових результатів підприємства. В умовах обмеженості фінансових ресурсів та зростання конкуренції підприємства змушені розширювати практику продажу товарів у кредит, що призводить до збільшення обсягів дебіторської заборгованості [2].

Роблячи висновок, варто зазначити, що дебіторська заборгованість є складним економічним явищем, яке відіграє важливу роль у фінансово-господарській діяльності підприємства. Економічна природа дебіторської заборгованості проявляється через її функції, вплив на фінансовий стан та грошові потоки підприємства, зв'язок з комерційним кредитуванням та управлінням оборотним капіталом. Розуміння сутності та економічної природи дебіторської заборгованості є необхідною умовою для ефективного управління нею та оптимізації фінансових результатів діяльності підприємства.

Список використаних джерел

1. Ленко І.В., Колесніченко А.С. Поняття дебіторської заборгованості та деякі питання її регулювання. *Review of transport economics and management*. 2021. Вип. 6 (21). С. 91-97. DOI: <https://doi.org/10.15802/rtem2021/261011>
2. Мулик Т. О. Аналітичне забезпечення дебіторської заборгованості в системі управління підприємства. *Агросвіт*. 2022. № 9-10. С. 69–78. DOI: [10.32702/2306-6792.2022.9-10.69](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.69)
3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 02.10.2024).